

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра богослов'я
Освітня програма
«Християнська педагогіка та організація дозвілля»

Магістерська робота

БОГОСЛОВСЬКО-КАТЕХИТИЧНА СПАДЩИНА ОТЦЯ ДОКТОРА ІВАНА МУЗИЧКИ

Студентки 2-го курсу:
Процьків Наталії Сергіївни

Науковий керівник:
Дуда Назар Миронович
доктор богослов'я PhD

Рецензент:
Хома Марія Михайлівна
ліценціат богослов'я

Львів 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. Пасторальна, катехитична і богословська діяльність на життєвому шляху отця доктора Івана Музички	7
1.1 Дитинство та юність	7
1.1.1 Дитинство та шкільні роки	7
1.1.2 Навчання у Рогатинській гімназії	8
1.1.3 Зародження покликання і подальша праця	9
1.1.4 Участь у дивізії «Галичина»	10
1.2 Пасторальна, катехитична й богословська діяльність	12
1.2.1 Навчання у Римі й душпастирювання в Англії	12
1.2.2 Створення УКУ в Римі та подальша праця	13
1.2.3 Письменницька та видавнича діяльність	14
1.2.4 Участь у відродженні катехизації й богослов'я в Україні	16
1.3 Реалізація покликання	18
1.3.1 Душпастир	18
1.3.2 Викладач і катехит	21
1.3.3 Людина	24
Розділ 2. Тематична палітра богословсько-катехитичних праць отця доктора Івана Музички	27
2.1 Принципи християнського навчання і виховання	27
2.1.1 Основи християнського навчання і виховання	27
2.1.2 Цілі та методи християнського навчання і виховання	31
2.2 Середовища християнського навчання і виховання	38

2.2.1	Родинне виховання	38
2.2.2	Миряни у пасторальній діяльності Церкви	46
2.3	Засоби християнського навчання і виховання	50
2.3.1	Книга і читання як засоби навчання і виховання	50
2.3.2	Виховне й дидактичне значення ікони	54
	ВИСНОВОК	58
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

Отець доктор Іван Музичка один із багатьох науковців-богословів, які майже не знані в теперішні часи. Хоча все своє життя він працював та жив закордоном, в Італії, він все ж таки був сином України і працював на благо нашої Батьківщини, бо мав велику любов до рідної землі.

Наставник катехитів, богослов, душпастир, письменник, викладач і громадський діяч – таким був Іван Музичка. У цьому дослідженні розглянемо його наукову, творчу і пасторальну діяльність у контексті його життєвого шляху.

На основі життєвого шляху і його духовно-катехитичного доробку отця Івана Музички розглядатиметься постать катехита, богослова, а також буде сформульовано принципи, методи, засоби формації катехита і педагога. Для цього буде проаналізовано і зроблено синтез праць отця Івана Музички та інформації в дослідженнях інших авторів, які можуть відрізнитися своїми підходами.

У цій роботі зосередимося на аналізі праць отця доктора, а саме основах християнського виховання, богослов'ї як орієнтирі катехита, участі катехита у пасторальній діяльності Церкви, засобах виховання християнина, виховному і дидактичному значенні ікони, соціальной науці християнства.

Метою роботи є з'ясувати творчий внесок отця Івана Музички у розвиток катехитичного служіння УГКЦ. Для того, щоб досягнути цю мету, ставимо перед собою такі завдання:

- Розглянути пасторальну, катехитичну й богословську діяльність отця Івана Музички в контексті його біографії.
- Проаналізувати тематичну палітру праць отця Івана Музички, а саме проповіді, фельетони, статті, оповідання, катехези на радіо Ватикану.
- З'ясувати теоретико-методологічну базу його катехитичних поглядів.

- Визначити структуру богословсько-катехитичних ідей отця Івана Музички та проаналізувати їх зміст.
- Розглянути можливість втілення ідей отця Івана Музички у сучасній катехитичній практиці.

Дослідження буде проводитися в межах пасторального богослов'я, катехитики, педагогіки та історії як наукових дисциплін. Хронологічні межі дослідження охоплюють період пасторальної і богословської діяльності отця Івана Музички, а це від 1940-х років до 2016 року.

Особливо цінними для роботи є праці отця Івана Музички на різну тематику, які друкувалися в журналі «Богословія» та «Патріархат», а також матеріали та документи для катехитів, які знаходяться в різноманітних наукових збірниках.

Також важливими для дослідження є свідчення-спогади про життя отця Івана Музички різних людей, як в Україні так і закордоном. Важливими є дослідження також отця Івана Дацька, професора Анатолія Колодного, котрий зібрав, впорядкував і видав праці отця Івана Музички, а також листи особистого спілкування з отцем; дослідження пані Люди Бублик.

В основному у роботі використаний описовий та аналітично-синтетичний метод, котрий полягає у ретельному аналізі праць отця Івана Музички. Крім того, метод аналогії допомагає зосередитися на актуальності праць отця в сьогоденні та застосуванні їх у християнській педагогіці та особистій духовній формації.

На сьогодні проблематика цього дослідження є частково досліджена. Зокрема керівник програми «Християнська педагогіка та організація дозвілля» пан Назар Дуда досліджував проблематику формації катехита та педагога і ми можемо побачити спільність з поглядами отця Івана Музички. Крім того, проблемним моментом є те, що більшість праць отця Івана Музички знаходяться закордоном у Римі і не опубліковані в Україні. Тому майбутнім дослідникам варто попрацювати над виданням праць отця тут на Батьківщині.

Оригінальність цього дослідження у тому, що буде проаналізовано богословсько-катехитичні праці отця Івана Музички, з'ясовано теоретико-методологічну базу його катехитичних поглядів, визначено їх структуру та зміст, а також розглянуто можливість втілення його ідей у сучасній катехитичній практиці.

Зокрема у першому розділі буде розглянута пасторальна катехитична і богословська діяльність на життєвому шляху отця Івана Музички. Буде проаналізована біографія отця Івана Музички, а саме дитинство, навчання, письменницька та видавнича діяльність, життя закордоном та любов до Батьківщини.

Крім того у першому розділі буде представлена пасторальна та наукова діяльність отця Музички як душпастиря, викладача та катехита. Будуть висвітлені свідчення близьких йому людей, а саме владики Бориса Гудзяка, владики Гліба Лончини, отця Юстина Бойка, отця Івана Дацька, отця Рафаїла Турконяка, сестер катехиток святої Анни, племінниці отця Івана Музички пані Зені Маліновської та інших.

У другому розділі буде розглянута тематика праць отця Івана Музички. Зокрема, будуть проаналізовані теми: «Основи християнського виховання», «Родинне виховання», «Миряни у пасторальній праці Церкви», «Виховне та дидактичне значення ікони», «Книга як засіб виховання християнина», «Катехитика: цілі, методи, правила для успішного навчання» з точки зору богословських і катехитичних ідей, принципів, методів а також життєвої позиції отця Івана Музички стосовно вище згаданих тем.

Актуальність дослідження впливає з того, що богословська спадщина отця Івана Музички може бути задіяна у формації вчителя і катехита.

Розділ 1

ПАСТОРАЛЬНА, КАТЕХИТИЧНА І БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ЖИТТЄВОМУ ШЛЯХУ ОТЦЯ ДОКТОРА ІВАНА МУЗИЧКИ

1.1 Дитинство та юність

1.1.1 Дитинство та шкільні роки

Іван Музичка народився 15 листопада 1921 року у селі Пуків Івано-Франківської області в родині незаможних рільників. Був найстаршим з п'яти дітей у своїх батьків. Виховання хлопця було національно-свідомим і глибоко релігійним. Батько Микита був січовим стрільцем, дуже працьовитим і зумів прищепити своїм дітям любов до України¹.

Сам отець Музичка у своєму життєписі згадує, що за все у своєму житті він завдячує татові. Батько був дуже розумним чоловіком, в селі очолював керівні посади, такі як голова Просвіти наприклад. Тато передплачував газети, то ж отець вже змалку читав ці газети і так вчився. Мама мала складний характер і так як Іван був першою дитиною, то вона тримала з ним дуже строгу дисципліну².

Та й саме село Пуків жило цікавим духовним життям, де була строга церковна дисципліна, всі ходили до церкви, співали в церковному хорі. Тому Церква відіграла велику роль у формуванні особистості отця. У своїй статті «Нариси про село Пуків» він згадує, що «церква у неділю і свята була битком забита... Всі Богослужіння були для нас атракцією душ»³. А це відбувалося

---

¹ Рогатинський ліцей Гімназія ім. Володимира Великого. *Отець Іван Музичка. 100 років з дня народження*, (28.07.2022).

² Бублик Л. *Скромний творець історії - отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 25.

³ Музичка І. *Нариси про село Пуків*, 32.

звичайно завдяки парохіві Василю Соловію, душпастирська праця якого була найкращою. Він організовував різні вистави у читальні Народного дому села, створив сільський хор. В цьому хорі співав і хлопчина Іван, вчився музичної грамоти, а пізніше став диригентом хору.

У цьому дошкільному віці Музичка відчув перше бажання бути священником. До церкви ходила вся його родина, але зі споминів отця читаємо, що він завжди стояв біля мами і питав, коли кінець Літургії. А мама в свою чергу могла потягнути його за вухо. У Життеписі отець пригадує, що Богослужіння приносили йому велику користь. «Я приходив додому і досить добре співав деякі мелодії, що припали мені до вподоби, і я їх мимохідь запам'ятав. Усі дивувалися, а я під час діточих забав, надягнувши мамину запаску, завжди був у ролі священника»⁴.

1.1.2 Навчання у Рогатинській гімназії

У 1934 році Іван Музичка закінчив шестикласну школу та розпочав навчання у приватній Рогатинській гімназії Володимира Великого. За навчання він не платив, оскільки добре вчився та отримував стипендію колишнього учня гімназії, видавця Івана Тиктора. Любив вчитися і любив вчителів. Особливо згадує вчителів словесности, а саме вчителя української літератури Василя Ратича, завдяки якому пізніше відчув потяг до письменницької діяльності. Музичка ділиться спогадами про цього вчителя з працівниками гімназії, які розповідають про те, як багато годин Василь Ратич приділяв творчості Івана Франка і можна сказати, цим і зацікавив Музичку у подальшому дослідженні саме релігійного та духовного життя письменника. Тут варто згадати дуже цікаву наукову статтю «Іван Франко – українському народові невідомий

---

⁴ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 87.

християнин», у якій отець докторр «прагне вшанувати Івана Франка як віруючого християнина»⁵.

Усі ці роки навчання у Рогатинській гімназії Музичка підсумовує у своєму Життеписі, котрий був виданий пані Людою Бублик у книзі «Скромний творець історії – отець Іван Музичка». Він пише наступне: «Рогатинська гімназія заклала підвалини всього того, чим я сьогодні є. Очевидно, повним, вирішальним і остаточним мотором на тій моїй дорозі була Божа ласка і Божий провід, але дорога моя не була легка»⁶. Музичка згадує, що всі ці роки навчання він ходив до школи пішки по сім кілометрів щодня. Бо в ті часи автомобілі на дорогах були дуже рідко. Але не зважаючи на це, він трактує роки навчання найщасливішими в його житті.

З 1939 року Іван працював помічником крамаря. Оскільки родина жила бідно, то Музичка дуже тішився тим, що має можливість заробити гроші принести їх своїй матері. Це був його перший заробіток, на гроші якого він міг купити щось необхідне для родини⁷.

1.1.3 Зародження покликання і подальша праця

Після закінчення гімназії працював вчителем у с. Путяниці та в рідному селі Пуків. Зі спогадів Людмили Бублик дізнаємося, що Музичка любив вчителювання і коли вона запитала ким би він був, якби не став священником, то він відповів наступне: «Я був би вчителем. Мене все манило вчителювання. То всі бачили ще в школі - як я щось відповідав чи пояснював, то робив то так, ніби був рівний з вчителями. Мене тягнула виховна праця. Якби я залишився в Совецькому Союзі, я був би вчителем»⁸.

---

⁵ Музичка І. *Іван Франко – укаїнському народові невідомий християнин* //md-eksperiment.org (27.07.2022).

⁶ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка*. *Sub alterius umbra*, 90-91.

⁷ Колодний А. *Пішов з життя отець-професор Іван Музичка* //tisu.org.ua (27.07.2022).

⁸ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка*. *Sub alterius umbra*, 35.

У 1942 році закінчив факультет теорії музики та гри на скрипці в Інституті Народної творчості у Львові. Однак ще з дитинства Іван мріяв стати священником, але до семінарії у Львові його не прийняли, тому що на той час треба було привезти певну кількість харчів зі собою. А того голодного 1941 року родина Івана цього не мала. Тому батьки з плачем просили хлопця зачекати і син послухав їх⁹.

Згадуючи про цей період життя отця Музички, тут варто розповісти про унікальний архівний документ, яким ділиться отець доктор Юстин Бойко і який описує, яким був отець Іван у свої 20 років і як зародилося у цей час його священниче покликання. Цим документом є лист, який написав парох парафії у Пукові Василь Соловій до митрополита Андрея Шептицького 8 жовтня 1941 року, в якому просить прийняти Музичку до Львівської Духовної Семінарії. Яким був Музичка і як користувався пошаною і любов'ю у свого пароха, можемо побачити зі змісту листа, в якому отець Василь описує отця Івана як здібного учня, який гарно співає, дякує, керує хором і дуже бажає стати священником. Аلك прицьому є дуже бідним і не має можливості оплатити навчання в Духовній Семінарії¹⁰.

У своєму «Життєписі» отець Іван пише, що митрополит Андрей «прийняв його без труднощів, ректор кир Йосиф прийняв, але відразу вичислив, скільки я маю привезти муки, крупи, картоплі, жирів та іншого яствія...»¹¹. Далі були переживання, як жити далі і де заробляти гроші .

1.1.4 Участь у дивізії «Галичина»

Але Господь покерував тут іншим шляхом. Він вчителює, грає на скрипці, а пізніше вступає до війська, а саме до Української дивізії «Галичина». Туди вступали добровільно вчителі та гімназисти, молоді люди, котрі в тих

---

⁹Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 15.

¹⁰ Бойко Ю. *Віднайдено унікальний документ на спомин про отця Івана Музичку* // velychlviv.com (16.08.2022).

¹¹ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 95.

обставинах мріяли про вільну Україну, яку треба у воєнних перипетіях здобути¹². Варто тут процитувати слова отця зі статті «З Ріміні до Риму», що «в живім народі, що живе гадками, будуть завжди у складних ситуаціях різні шукання доріг до своєї волі. Що ж наслідок вийшов не такий, на який розраховували люди. Бо ж не всіма справами керуємо ми, люди, в історії... Вийшло таки зрештою на чиєсь – на користь ворога. В тім і трагедія...»¹³. Іван Музичка «не чекав», а невтомно працював і написав музику маршу «До бою» дивізії «Галичина», пройшов рекрутський вишкіл та санітарний у дивізійному госпіталі. Все, чим для нього була дивізія він описує так:

Дивізія була для мене великою життєвою школою, і я з вдячністю згадую про це. Навіть військова муштра і елементарні знання зброї, боїв, поведінки зі зброєю, дисципліни та інше, є корисні для людини, очевидно в добрій армії, яка не вчить красти, клясти, пити, в карти грати, за дівчатами бігати... Армія – то корисна школа життя, і я ганьблю тих, що шукають способів втекти від військової служби. Вояк – то не харциз і грабіжник чи розпусник. І в мирний час вояк є потрібний і корисний як сторожа ладу і охоронець від всіляких небезпек. Армія – то поважна школа!¹⁴.

Музичка був також санітаром лікаря при дивізійному штабі. Перед тим він захворів на лімфоденіт і лікар, котрий лікував отця взяв його до себе помічником. Він багато вчився від лікаря, тому останній навіть просив його податися у медицину. Проте Музичка хотів стати священником і нікому не вдавалося переконати його¹⁵. Отець пише також про цей досвід у своєму «Життєписі»:

Санітарний курс пізніше дуже придався мені в душпастирській праці. Нераз виходило так, що лікарі потребували мене, а я потребував їх для моїх людей, і мої поради чи вказівки були немов більш авторитетні, ніж лікарів. А я зі своєї сторони радше підносив особу лікаря і його медичний авторитет, бо наш добрий народ (часами це буває) більше слухає шарлатана-ворожбита, ніж лікаря, мовляв, отой цілитель врятував моему синові ногу, а лікар казав її відтяти¹⁶.

---

¹² Колодний А. *Пішов з життя отця-професора Іван Музичка* // risu.org.ua (27.07.2022).

¹³ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори* 16.

¹⁴ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 103.

¹⁵ Колодний А. *Пішов з життя отця-професора Іван Музичка* // risu.org.ua (27.07.2022).

¹⁶ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 102.

Отець Іван бачив важливість медицини у пасторальній діяльності, тому пізніше він мав намір запровадити в УКУ предмет пасторальної медицини. Проте патріарх Йосип Сліпий не підтримав його у цій справі. Але патріарх Йосип не підтримав цього рішення, насварився і цим все закінчилось. А Іван Музичка підкреслював, що в душпастирстві знання медицини є надзвичайно потрібним і мав рацію.

1.2 Пасторальна, катехитична й богословська діяльність

1.2.1 Навчання у Римі й душпастирювання в Англії

В червні 1945 року, після англійського полону, він прибуває в Італію та реалізує свою мрію – стати священником. Вступає до Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі. Тут багато читає, вивчає філософію та теологію, пише. Проте навчальний процес тоді в Колегії не був дуже добре організований через тодішній викладацький склад та через відсутність літургійного і спільнотного виховання.

Проте, як засвідчує життєвий шлях о. Івана Музички, ті, хто вмів щадити і використувати час, любив самотійно працювати, вмів скористатися цим режимом, бо ж «можна було додатково прочитати, пізнати». Він говорив, що над собою треба працювати, щоб бути добрим і чогось досягнути. Тому згодом саме такі семінаристи як о. Іван та його побратими змінили трішки життя в семінарії. Почала формуватися спільнота у взаємній дружбі та любові, яка нагадувала життя Христової родини. Він слушно підкреслював: «Чи засада самовиховання в такій важливій справі, як духовне формування священника, є доброю, — можна дуже сумніватися. Вона є легка для виховника-настоятеля, але не дасть потрібний вислід у виховуваного... Духовне виховання охоплює цілу людину, а не тільки її душу і її спасіння»¹⁷.

---

¹⁷ Музичка І. *Християнство в житті особи і народ: вибрані твори*, 17.

У 1951 році Іван Музичка захистив докторську дисертацію на тему: “ Вода у Східній Літургії” та прийняв єрейські свячення з рук єпископа Івана Бучка. Останній направляє його душпастирювати до Англії в парафії м. Волвергамптон. Приїхавши туди, священник утворює і збирає коло себе громаду та вірно служить своїм парафіянам протягом 24 років. Отець працює вчителем-катехитом у місцевій школі, а також редактором журналу «Наша Церква». Був членом Церковного Суду та членом Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка¹⁸.

Про цей період життя сам Музичка розповідає пані Людї Бублик, яка викладає свої спогади у книзі «Скромний творець історії – отець Іван Музичка». Він ділиться своїми спогадами, що «працював доволі успішно в Англії, багато там навчився, багато пізнав і був щасливий з людьми, яких духовно провадив: разом зі своєю парафією, з дітьми, з якими провадив катехизацію»¹⁹.

1.2.2 Створення УКУ в Римі та подальша праця

З 1970 року разом з патріархом Йосипом Сліпим та Любомиром Гузаром вони створили в Римі Український Католицький Університет, де Музичка викладав пасторальне богослов'я, катехитику та церковний спів. А з 1976 по 1985 рік він працює проректором університету. Потім стає ректором Колегії св. Софії та головує там до 1994 року.

Після розмови з Музичкою в Римі, пані Люда Бублик у своїй книзі ділиться спогадами, що отець був дуже цікавим викладачем, мав таку військову дисципліну, викладав катехитику, гомілетику і одигетику. Зараз у Римі навіть є аудиторія імені доктора Івана Музички. Багато його студентів, а саме великих людей нашої церкви з любов'ю та повагою згадують лекції Музички та його методи навчання. Ці спогади висвітлені в роботі у підрозділі «Пасторальна

---

¹⁸ Колодний А. *Пішов з життя отець-професор Іван Музичка* // risu.org.ua (27.07.2022).

¹⁹ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 44.

діяльність отця Музички». Тому вклад отця у заснування і розвиток УКУ надзвичайно великий і можливо навіть в деякій мірі ми повинні завдячувати йому, що маємо в Україні такого рівня навчальний заклад²⁰.

Згодом отець стає настоятелем української парафії Сергія і Вакха в Римі, де також здобуває любов своїх парафіян²¹. Варто зауважити, що «він був надзвичайно добрим сповідником... Будучи вірним священиком католицької Церкви, отець добре усвідомлював, що з проповідальниці він повинен говорити як учитель і навчати науку Христову і його Церкви. Однак у сповідальниці – він старався бути справжнім лікарем...»²².

1.2.3 Письменницька та видавнича діяльність

Отець доктор активно проводить свою письменницьку діяльність. З 1970 року як співредактор працює в журналі «Богословія», де друкуються його наукові статті. Також журнал «Патріархат» друкує не лише його науково-популярні статті, а й проповіді на різні свята Літургійного року. «Скільки статей у цій же "Богословії", скільки рецензій, вся рубрика "Всячина – Varia" були з-під його пера. Вся коректура різних видань УКУ переходила перед його очима...З досадою і гумором говорив отець Музичка: "Я хіба тільки пишу "голодні кавалки" і ніяк не можу зібратися, щоб видати свою книжку – підручник з катехитики"»²³.

Покійний Любомир Гузар ділиться своїми спогадами з пані Людою Бублик, котра описує їх у книзі «Скромний творець історії – отець Іван Музичка». Він згадує, що у Римі о. Іван «допомагав Блаженнішому з перекладами Літургії і більше всякого роду репрезентативних видань. Музичка головно займався

---

²⁰ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 50.

²¹ Рогатинський ліцей Гімназія ім. Володимира Великого. *Отець Іван Музичка. 100 років з дня народження*, (28.07.2022).

²² Дацько Іван. *Вшануймо Івана Музичку!* // researchgate.net (14.07.2022).

²³ Дацько Іван. *Вшануймо Івана Музичку!* // researchgate.net (14.07.2022).

справами видавництва. Він мав дуже легке перо... То був його особливий талант»²⁴.

Отець Іван вільно володів багатьма мовами, зокрема англійською, італійською, німецькою, польською, латиною. Знав також іспанську та французьку. Він був чудовим перекладачем. Зокрема у 1981 році переклав з німецької мови «Біблію для дітей» Якова Екера, оригінальний заголовок якої «Die kleine Bibel». Тому, завдяки йому, українські діти мали можливість читати Біблію в школі та родині. Бо ж сам о. Музичка неодноразово у своїх працях наголошував про важливість Слова Божого і книги у вихованні християнина. Патріарх Йосип Сліпий написав до цієї книжечки дуже цікаве вступне слово, яке звучить так:

Читайте цю книжечку, вчіться з неї у ваших українських школах, у ваших родинях із татом і мамою, щоби Бога полюбили і Йому служили. Даємо Вам цю книжечку Святого письма у великому скороченні, але також у великому часі. Тому тисяча літ наш український народ, якого ви є дітьми, пізнав правдивого Бога і охрестився в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Нехай ця книжечка буде важною пам'яткою цього нашого ювілею і святою наукою на ціле ваше життя²⁵.

Отець Музичка працював також на радіо Ватикан. Проголошував свої знамениті проповіді просто і цікаво. Ці науки завжди мали виховний зміст і були глибоко закорінені у Божому Слові, бо ж сам отець цим Словом, тому і вся його проповідницька діяльність наскрізь пронизана ним²⁶.

Племінниці отця Музички Зеня та Ірина «згадують, що о. Іван постійно був за книжками: пише, читає, пише, читає. А як показали йому на стриху складені старі книжки, то сидів у тих книжках довгі години, переглядав, перебирав. Потім спитав, чи кілька може забрати зі собою. Інші возили в валізках речі, а він – книжки»²⁷.

---

²⁴ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 79.

²⁵ Екер Я. *Біблія для дітей. Вибір біблійних оповідань*, 2.

²⁶ Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець-мітрат Іван Музичка* // istpravda.com.ua (12. 11.2022).

²⁷ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 34-35.

1.2.4 Участь у відродженні катехизації й богослов'я в Україні

З 1991 року, коли Україна здобула незалежність, отець кожного року по кілька разів приїздить сюди. Найперше до свого рідного села Пуків, а далі до Києва, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Дрогобича та інших. У Львові він викладав в УКУ, організував перші катехитичні курси для богопосвячених осіб, а потім вже для катехитів та мирян. Його лекції слухали студенти Університету ім. Івана Франка, Львівської Політехніки, Національного педагогічного університету ім. Драгоманова, Києво-Могилянської академії. Музичка був почесним науковим співробітником відділення інституту філософії та релігієзнавства ім. Григорія Сковороди Національної Академії Наук України. «Мета кожних відвідин о. Іваном України, як це він сам зауважує, — “праця для добра душ і нашої богословської науки”. Він є активним учасником циклу наукових конференцій “Церква і соціальні проблеми”..., які проводила Богословська академія»²⁸.

Отець Іван Дацько у своїй статті «Вшануймо Івана Музичку» пише, як сильно о. Музичка дбав про УКУ, сприяв відродженню, тому блаженніший Мирослав Іван хотів призначити його ректором Львівської Богословської Академії. Але отцеві Музичці на той час було 72 роки, тому цього не сталося. А тоді треба було молодій людині і ректором обрали отця Михайла Димида. Музичка теж підтримував це і аргументував, що керувати таким закладом мають молоді люди, а він буде завжди підтримувати і допомагати²⁹.

У 2013 році ректор УКУ о. Богдан Прах нагородив отця грамотою Почесного доктора УКУ. Іван Музичка надзвичайно радів і говорив, що це для нього велика честь³⁰.

Отець Музичка завжди мав послух до Глав Церкви. повсякчасно відданим Главам своєї Церкви. Він усіх любив, поважав і зі всіма активно співпрацював: чи то був Андрей Шептицький, чи Йосип Сліпий, чи Іван-Мирослав

²⁸ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 21.

²⁹ Дацько Іван. *Вшануймо Івана Музичку!* // researchgate.net (14.07.2022).

³⁰ Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець-мітрат Іван Музичка* // istpravda.com.ua (12. 11.2022).

Любачівський, чи Любомир Гузар та Святослав Шевчук. Також він міг висловитися критично і пропонував свою думку з того чи іншого питання. За це патріарх Йосип Сліпий його дуже цінував і мав намір висвятити Івана Музичку на владику разом з отцем Стефаном Чмілем, Іваном Хомою та Любомиром Гузаром в монастирі «Студіон» 2 квітня 1977 року. Проте наш отець відмовився від пропонуваної йому вищості і можливо в майбутньому головуванням Церкво. Тут можна побачити велич і скромність цієї людини³¹.

Коли помер патріарх Йосип, о. Музичка пережив два складні інфаркти. Довго лікувався у Лондоні та Римі. Також переніс так звану операцію на відкритому серці. Проте мав ще попрацювати на славу Божу, тому Господь подарував йому ще 32 роки життя. За ним доглядали у Римі сестри Василіанки, яких він дуже любив.

У своїх листах до професора Анатолія Колодного Іван Музичка пише, що думав, що коли вийде на пенсію, то буде мати багато часу для відпочинку і для подорожей, але все відбулося навпаки – завжди мав багато роботи: писав, редагував, навчав, служив і за все дякував Богу³². Також отець Музичка скаржився на здоров'я, адже з роками він вже не мав сили їздити до України. Тому бували роки, що він спекотне літо переживав у Римі. Та й коли померла сестра отця Івана, то він вже не їздив на Батьківщину³³.

Але не зважаючи на всі ці обставини, велику тугу мав отець за Україною. Він все своє життя відчував тривогу за суспільне та релігійне життя свого народу, хоча і жив поза її межами. Він різними способами прагнув допомогти в культурному та духовному відродженні. Це він підтверджує наступними словами у листі до Анатолія Колодного, фрагмент якого той публікує у книзі «Християнство в житті особи і народу»: «Для мене ні Лондон — Англія, ні тим більше Рим — Італія не були ніколи Батьківщинами, — продовжує він. —

---

³¹ Дацько Іван. *Вшануймо Івана Музичку!* // researchgate.net (14.07.2022).

³² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 27.

³³ Рогатинський ліцей Гімназія ім. Володимира Великого. *Отець Іван Музичка. 100 років з дня народження*, (28.07.2022).

Належав я до тих емігрантів, що був повним чужинцем скрізь, де б не бував. Ніде мене чужина не причепилась ні на крихітку і ніякого сліду не лишала...»³⁴.

Ще говорячи про любов Музички до України варто тут додати останні слова «Життєпису» отця, в яких можна побачити наскільки отець прагнув свободи нашої держави і як тішився, коли Україна здобула незалежність. Варто ці слова виокремити окремою цитатою, оскільки переживаємо війну і надалі боремося за свободу, але вже без отця Івана:

Тих сорок три роки можна було б описати одним словом: праця. Здається, всі знають зміст цього слова, хоч могли тієї моєї праці не бачити, бо не робив я їй пропаганди, і ніколи не була вона напоказ, бо й не була високої якості і не давала плодів, як це буває з кожною працею, ну хіба що мінімальні. Один дар і заплата за цю працю від Господа - те, що дочекався я свободи і державности нашої Батьківщини, для якої я хотів жити і для якої на священника покликав мене Господь. То заплата, якої годі й оцінити. Я ходжу по моїй вільній землі, за яку стільки моїх братів протягом тисячі років пролили ріки крові і поту. А я дочекався тієї довгожданної волі. Не все воно ще йде до ладу, але ми вольні. Ми вольні і про це можемо світові сказати, кричати навіть: Ми вольні! Навіть молитись, навіть Богові скаржитись вільно. Ми вольні! І я щасливий, що своє тверде життя закінчу у цій волі з вольною прославою милосердного Бога на моїй вільній землі, в якій можу бути похований³⁵.

На жаль, до України отець Іван так і не повернувся на постійне місце проживання. 22 лютого 2016 року близько 20 години він відійшов до Господа. Тлінні останки отця знаходяться в крипті собору Божої Премудрості у Римі.

1.3 Реалізація покликання

1.3.1 Душпастир

І хоча свіча життя отця Музички погасла, свіча пам'яті про нього палає яскравим світлом, а про плоди і душпастирську дільність піде мова у цьому підрозділі.

---

³⁴ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 22.

³⁵ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 106.

У 1976 році отець Іван написав для «Богословія» брошуру під назвою «Новий священник по Соборі», в якій дуже гарно описав обов'язки і функції священника в служінні. Користуючись його записами і спогадами людей з його оточенням, спробуємо проаналізувати яким був Музичка найперше священником, потім вчителем, викладачем та катехитом і нарешті якою був людиною.

Отже, згідно о. Музички, першим і основним завданням священника є проповідувати «Боже слово і Христову благодать. На проповіді ґрунтується віра, проповіддю будується і поширюється Боже Царство на землі»³⁶. Сам отець Іван це дуже добре знав і старанно виконував. Сестра Галина Піх зі Згромадження Сестер катехиток св. Анни ділиться своїми спогадами:

Кожну проповідь отець ретельно готував і завжди мав при собі план проповіді. Розгортав той папірчик, тримав перед собою і говорив притримуючись складеного плану. Таку дисципліну отець у собі виробив і того тримався завжди. У цьому виявлялася його відповідальність і перед тим, що він робить, і перед тими людьми, для яких він це робить. Він дуже поважно підходив до життя і до всього, що робив. Якщо його просили щось-там сказати, він щиро дивувався і відмовлявся, адже він не готовий. Отець не дозволяв собі ляпати язиком і це не залежало від років його досвіду, він такий був завжди. Проповіді о.Музички були цікаві й багатогранні. Їх слухалося і з них вчилося. Отець у проповідях цитував Тараса Шевченка, Лесю Українку, події з історії, музики, богослов'я, - у кожній галузі він був зорієнтований... Як справжній педагог розповідав нам так, що все в наших головах вкладалося на свої місця. Навіть виголошуючи проповідь, отець міг влучно пожартувати, а ми засміятися на цей жарт і це нам подобалося³⁷.

Вадика Гліб Лончина на вечорі пам'яті о. д-ра Івана Музички теж розповідає, що останній був чудовим проповідником, а його проповіді були цікавими та логічними³⁸.

Другим обов'язком священника, який виділяв Музичка, - це «освячування душі засобами освячення, які залишив нам Христос. То дотримання св. Таїнств, серед яких в центрі Пресвята Євхаристія»³⁹.

---

³⁶ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу : вибрані твори*, 262.

³⁷ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 89.

³⁸ Патріарша катехитична комісія. УГКЦ. *Вечір пам'яті о.д-ра Івана Музички*, 2021. (12.09.2022).

³⁹ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 263.

Тут варто згадати про святе таїнство Сповіді, яке уділяв отець вірним. Сестра Галина Піх згадує, що «коли йшлося до нього на сповідь, він був таким чуйним сповідником, з таким розумінням підходив, що навіть не відчувалося, що зізнаєшся у своїх гріхах і чекаєш заслуженої покути, а розмовляєш зі своїм товаришем, який тебе розуміє, підтримує і розраджує, допомагає вийти з гріха...»⁴⁰.

Владика Борис Гудзяк теж розповідає свої спогади, бо ж був студентом отця Івана у Римі і згадує його тільки добрим словом. Пригадує, що отець Музичка був добрим сповідником. І хоч видавався строгим і багато хто боявся цієї його різкуватості, все ж він все робив з добротою і любов'ю⁴¹.

Наступним з обов'язків пастиря – це прославляти Бога через молитву, Богослужіння, Літургії, які провадить священник. А також піклуватися про хам, його чистоту, красу та зовнішній вигляд. Племінниці Музички пані Зеня та Ірина діляться спогадами про часи, коли отець Іван приїздив до рідного Пукова і там душпастирював. Літургії служив у місцевій церкві, де ще будучи малим хлопчиком співав з батьком. Коли приходив до храму, завжди молився біля образу Матері Божої, на тому місці, де ще отець дитиною стояв. Він хрестив дітей, молодят давав шлюб, посвячував могили. Отець Іван також відправляв Службу Божу вдома, якщо не було її у церкві. Вранці вставав, вмивався і відправляв. Також мав кімнату, в якій сповідав та мав духовні розмови з молоддю, сусідами⁴².

Четвертим обов'язком священника є виховувати мирян, які йому довірені, тобто бути священником-вихователем. І з цим обов'язком отець справлявся бездоганно⁴³. Особливо переймався Музичка вихованням молоді. Про це можемо читати у статті-спогаді А.Колодного:

---

⁴⁰ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 76.

⁴¹ Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець-мітра Іван Музичка* // istpravda.com.ua (12. 11.2022).

⁴² Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 33.

⁴³ Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець- мітра Іван Музичка* // istpravda.com.ua (12. 11.2022).

Йому ніколи не бракувало часу поїхати у виховні молодіжні табори СУМ або Пласту. Він активно залучав молодь до ним же організованих самодіяльних мистецьких гуртків, зокрема хору й оркестру. В розмовах з батьками о. Іван наголошував на тому, що виховання – то систематична праця над рядом рис душі і характеру, відповідальна праця перед Богом, рідним народом та його історією⁴⁴.

І на завершення можна підсумувати душпастирське служіння отця Музички словами з «Лявдації на вшанування отця Івана Музички», що він як душпастир визначався совісністю, солідністю, добрим гумором, відданістю і точністю, був великим книголюбом, і таким лишився по сьогоднішній день, мав і має добре перо, писав різні фейлетони з нашого еміграційного життя, дописував до «Нашої Церкви» чи «Християнського голосу» і любив молодь так, що часто можна було його бачити на пластових чи сумівських таборах⁴⁵.

1.3.2 Викладач і катехит

В Апостольському поученні про катехизу в наш час Івана Павла II сказано:

постійною турботою кожного катехита, якою би не була його відповідальність в Церкві, повинно бути старання передавати своїм навчанням і своєю поведінкою науку і життя Ісуса. Він – катехит – не має зосереджувати на собі, на своїй думці і особистих здібностях увагу і згоду розуму та серця того, кого катехизує, і, понад усе, не повинен намагатися прищеплювати своїх власних думок й особистого вибору, наче вони висловлюють життєві науки і повчання Христа⁴⁶.

І саме так чинив Музичка всім своїм життям проповідував і навчав науку Христову. Цитовану вище працю о. Іван Музичка теж переклав з італійської і завдяки йому, ми катехити, можемо тепер з неї користати⁴⁷.

Яким катехитом і вчителем був Музичка можемо дізнатися зі свідчень його учнів, студентів, друзів та знайомих. Отець, приїжджаючи до Львова, завжди зупинявся у сестер катехиток св. Анни. Сестра Галина Піх ділиться своїми спогадами і каже: «що він вибрав наше згромадження тому, що катехитика була

⁴⁴ Колодний А. *Пішов з життя отець-професор Іван Музичка* // gisu.org.ua (27.07.2022).

⁴⁵ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка*. *Sub alterius umbra*, 148.

⁴⁶ Іван Павло II. *Апостольське поучення про катехизу в наш час «Catechesi Tradendae»*, 7-8.

⁴⁷ Патріарша катехитична комісія. УГКЦ. *Вечір пам'яті о.д-ра Івана Музички*, 2021. (12.09.2022).

особливо близька йому, він любив вчити релігії, роз'яснювати навіть найскладніші богословські питання, а головне вмів це робити»⁴⁸. Сестри розповідають про отця як про батька катехитів у далеких 90-х роках, який зумів передавати любов до Бога через навчання, проповіді, комедійні сценки. Пригадують, як отець навчав їх Біблії і детально пояснював кожен подій, яке вона має значення. Коли приїздив з Риму то завжди привозив сестрам образочки, яких тоді ще в Україні не було. Привозив книги, картинки чи інші милі дрібнички, які тішили людське серце. Ставився до них, як люблячий батько. Навчав катехитики і правильного підходу до дітей та дорослих.

Заступниця голови катехитичної комісії сестра Луїза Цюпа теж ділиться своїми спогадами співпраці з отцем Музичкою на вечорі пам'яті. Ще в ті важкі 90-ті роки сестри захотіли скласти таку своєрідну програму для катехизації дітей та дорослих. І саме сестра Луїза, почувши науки отця в Римі, звернулася до нього про допомогу. На що той відповів: «Дитино, та це ж була моя мрія, щось таке зробити!».

Відтоді Музичка приїжджав до Львова і проводив катехитичні курси і ці його науки, як каже сестра, були надзвичайно цінними. Ці курси тривали 4 тижні і кожного дня отець збирав великі аудиторії, які часом налічували 400 людей. Музичка надзвичайно радів і просив завести людям св. Письмо, щоб пізнавати з нього Христа. Він був не тільки лектором, а й духівником катехитів, котрі мали до нього довіру⁴⁹.

Коли мова йшла про виховання і про навчання, то отець завжди казав [спогади сестри Луїзи Цюпи], що так треба виховати дитину, щоб вона змалечку любила Бога, щоб вона була захоплена Божими справами, щоб вона розуміла свою церкву і знала, любила і ніколи не пропустила Служби Божої, бо то є найбільша катехиза⁵⁰.

---

⁴⁸ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 69-70.

⁴⁹ Патріарша катехитична комісія. УГКЦ. *Вечір пам'яті о. д-ра Івана Музички*, 2021. (12.09.2022).

⁵⁰ Патріарша катехитична комісія. УГКЦ. *Вечір пам'яті о. д-ра Івана Музички*, 2021. (12.09.2022).

Отець був дорадником, науковцем створеної катехитичної комісії на початках і про все дбав, особливо про документацію. Зокрема завдяки йому був створений «Катехитичний правильник УГКЦ» - праця, яка є надзвичайно цінною для катехитів. Також, як вже було згадано в роботі, отець Іван переклав з італійської мови працю Івана Павла II «Апостольське поучення про катехизу в наш час»⁵¹.

Отже знаючи, що о. Музичка був чудовим катехитом можна з цілковитою впевненістю стверджувати, що він був і хорошим вчителем та викладачем. Він любив своїх студентів і намагався всі свої знання передати їм⁵². Щоб оцінити цей його педагогічний талант варто тут процитувати слова-спогади владика Бориса Гудзяка, який був вихованцем отця. Владика пригадує:

Він будував мене і моїх співбратів семінаристів в колегії Святої Софії при УКУ своїм прикладом. Отець Іван щотижня купував і читав одну-дві книжки. Він був широко обізнаним у всіх богословських дисциплінах, добре знав українську літературу, багато писав про Шевченка та Франка, знався у літературах різних народів... Ми, студенти, що жили під його опікою, його духовним та інтелектуальним проводом, бачили його дисципліновану працю. Якщо часто за столом, навіть в духовних установах, можуть бути буденні, а то й банальні теми розмов, то при отцеві Музичці в римському УКУ дискусії за обідом завжди були глибокі, іноді навіть провокативні, на різні теми: історія, психологія, соціологія, філософія, політика, мистецтво та звичайно ж богослов'я і життя Церкви. Ці розмови у спільноті залишаються пам'ятними на все життя⁵³.

Владика Гліб Лончина теж згадує отця Музичку теплими словами. Він розповідає, що коли був студентом колегіуму УКУ, 1971 року Ватикан видав перший директоріум катехизму і о. Музичка викладав катехитику. «Отець був дуже гарним викладачем. Його можна було слухати годинами і не знати, де той час дівся. Він мав такі карточки, все собі записував і послідовно всі свої знання передавав нам»⁵⁴.

Богослов і доктор отець Юстин Бойко теж згадує отця Музичку, як доброго і мудрого наставника, з яким мав дуже плідні дискусії на різні теми. Музичка заохочував його зайнятися вивченням постаті св. Климента Римського і отець

⁵¹ Патріарша катехитична комісія. УГКЦ. *Вечір пам'яті о. д-ра Івана Музички*, 2021. (12.09.2022).

⁵² Гудзяк Б. Сто років тому народився отець-мітрат Іван Музичка // *istpravda.com.ua* (12. 11.2022).

⁵³ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 110.

⁵⁴ Патріарша катехитична комісія. УГКЦ. *Вечір пам'яті о. д-ра Івана Музички*, 2021 (12.09.2022).

Юстин його послухав. І в результаті має вийти друком монографія о.Юстина Бойка про великого римського понтифіка⁵⁵.

Отже, все сказане вище переконує нас у тому, що отець Музичка був вчителем і катехитом від Бога і завдяки йому ми сьогодні маємо такий потужний катехитично-педагогічний інститут в УКУ з таким чудовим педагогічним складом – вихованцями отця. Навіть пані Марія Говрега згадує, що «отець-доктор Іван Музичка дуже вболівав за розвиток Українського католицького університету у Львові та діяльність Інституту св. Климента Папи у Римі... Жив отець Церквою і Україною, переживав за їхній розвиток. Їхня радість була його радістю, а біль - його болем»⁵⁶.

1.3.3 Людина

«Бути людиною» - так називається одна з книг Любомира Гузара, який казав, що мріє бути людиною. «Бути людиною – кінцевий підсумок того, що сам він позначив словами “вирости у свободі”. Є люди, від яких ви відходите з думкою як це добре – бути людиною! – каже Блаженніший»⁵⁷. І гадаю, що такою Людиною був отець Музичка. Щоб це побачити, варто знову звернутися до спогадів. І можна почати зі спогадів Любомира Гузара, які ще за його життя встигла записати пані Люда Бублик у книзі «Скромний творець історії – Іван Музичка».

Любомир Гузар був знайомий з отцем Музичкою з 1969 року, коли приїхав до Риму на студії і замешкав у Святій Софії. І з того часу їхні життєві дороги перепліталися не один раз. Блаженніший про отця Івана казав:

Дуже приємний чоловік. Дуже! З почуттям гумору. Знаєте, така праведна людина, побожна, мудра. Вмів пожартувати, з гумором подивитися на дійсність, хоч та дійсність часом була ой, яка невесела. У спілкуванні це дуже приємний чоловік, не тільки для

⁵⁵ Бойко Ю. *Віднайдено унікальний документ на спомин про отця Івана Музичку* // Релігійний інтернет-ресурс velychlviv.com (16.08.2022).

⁵⁶ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 153.

⁵⁷ Щоткіна К. *Любомир Гузар. Хочу бути людиною*, 265.

мене. Думаю, всі раді з ним поговорити, порадитися. Хоча він мав свою думку і ту думку представляв, не вагався сказати те, що він думає, навіть якщо це людям не подобалося. Ми дуже добре розумілися з отцем...Він є людина справді небуденна, справді дуже гарний священник. Людина, з якою приємно бути. Він є людина праведна – людина, яка має характер. Він – український християнин. Недвозначно!⁵⁸.

Пані Марія Говгера, котра жила близько отця і працювала з ним поділилася такими словами вдячності Богові за те, що знала і працювала таку велику і світлу людину, яким був Музичка. В наступній цитаті продовжується спогад:

Зберігаю в пам'яті дві надзвичайні риси отця Івана – працьовитість і скромність. Перша проявлялася у всьому, де він відчував обов'язок. А молитва була для отця першим обов'язком, бо часто – а у складних моментах навіть дуже часто – о. Іван ішов до собору Святої Софії і годинами там молився. А потім повертався і невпинно працював: редагував, дописував, писав доповіді, готував проповіді, відписував листи. І читав, читав, читав... І це – у віці понад 90 років!⁵⁹.

Музичка, коли приїздив до України, часто відвідував своїх колег в Інституті філософії НАН України. Пані Ольга Недавня, старший науковий співробітник Відділення релігієзнавства, на вечорі пам'яті згадала Музичку приємними словами і ще раз засвідчила, що його слово, сповнене любові та Божого натхнення торкалося всіх струн душі:

Отець був дуже легкий у спілкуванні. Він настільки ерудований, цікавий сам по собі, велика людина. Але настільки простий у спілкуванні. Він не був навіть найменшою мірою зарозумілий, ніяк не показував своєї інтелектуальної чи якоїсь іншої вищості, не проявляв абсолютно ніякої зверхності... Це ж був перший дивізійник, з яким я отак безпосередньо спілкувалася. Це людина, для якої гасло «Бог і Україна!» - не порожні слова, а ціле життя. Всім своїм життям це гасло людина втілювала... Хочу побажати наступним греко-католицьким священникам утримувати в собі саме такі риси і якості, які мав отець Іван Музичка, бо мудрість – це безперечно цінна річ, але щоб її вміти передавати іншим, потрібна доброта, лагідність, приязнь до людей, всіляких, якими б вони не були. Пам'ятаймо про отця і вчимося в нього жити і своїм життям втілювати гасло «Бог і Україна!», кожен як може, по силах своїх⁶⁰.

Отже, тепер, коли ми опрацювали нариси біографії отця Музички та спогади близьких йому людей, можемо стверджувати, що він був надзвичайно

---

⁵⁸ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 149.

⁵⁹ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 152.

⁶⁰ Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*, 142-143.

великою людиною. Людиною, яка своїм прикладом життя показала, як треба служити церкві, Богові, ближньому та власному народові. І проживши не легке життя, переходячи через труднощі життєві, труднощі війни, труднощі культурні, він продовжував виконувати своє покликання до останнього подиху, залишивши нам багато своїх праць для навчання та опрацювання, над чим й будемо працювати в наступному розділі.

Розділ 2

ТЕМАТИЧНА ПАЛІТРА БОГОСЛОВСЬКО-КАТЕХИТИЧНИХ ПРАЦЬ ОТЦЯ ДОКТОРА ІВАНА МУЗИЧКИ

2.1 Принципи християнського навчання та виховання

2.1.1 Основи християнського навчання і виховання

Щоб показати, як саме Іван Музичка пояснював поняття християнського виховання, для аналізу було обрано статті «Основи християнського виховання у творах митрополита Андрея» та «Значення пресвятої Євхаристії у вихованні», яка була видрукувана у часописі «Богословія» у 1972 році. Саме з доповіддю, зміст якої висвітлює остання стаття, отець Іван виступав на Євхаристійному конгресі в Австралії у 1970 році.

Основною турботою священників і катехитів є - як передати науку Христа своїм слухачам, які повинні реалізовувати здобуті знання у своєму житті і пам'ятати про те, що «спасення душі — то ціль всієї нашої активності, праці, мрій і сподівань»⁶¹.

І тут на допомогу приходять богословія виховання. «Коли говоримо про основи виховання, до того ж християнського, це допомагає поглибити наші катехитичні завдання, пам'ятаючи, що богословія – то наука про Бога, про людину і всесвіт, що дається через об'явлення за допомогою нашого розуму»⁶².

Отже, о. Музичка вважає, що Бог є найдосконалішим вихователем і педагогом. «Він нас людей провадить у своїм плані спасіння, піклується, вчить, вдосконалює, просвітлює, а той карає і своїми карами й досвідами орієнтує нас

---

⁶¹ Музичка І. *Свята Анна - мати Богородиці* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

⁶² Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні. Досвід, труднощі, перспективи*, 15.

на дорогу повернення до Нього»⁶³. «Життя – це паломництво, в якому ми співпрацюємо з Богом на шляху до майбутнього Царства»⁶⁴. Про це також говорить св. апостол Павло у посланні до євреїв: «До того ж ми мали наших тілесних батьків, які карали, і ми соромилися, то чи не значно більше повинні коритися Отцеві духів, аби жити?» (Євр 12,9).

У Старому Завіті Бог став вихователем ізраїльського народу як цілого, так і окремих осіб. Це чітко видно у книзі Второзаконня: «Усвідом своїм серцем, що, як будь-яка людина виховувала б свого сина, так Господь, твій Бог, виховує тебе» (Втор 8,5).

У Новому Завіті «Бог і вся Його виховна діяльність постають у зовсім іншому світлі»⁶⁵. Вся історія спасіння людини дуже чітко продумана і здійснена в Його Сині – Ісусі Христі. Бог посилає свого Сина, Який стає нашим вчителем і Спасителем.

Христос закликає називати його Вчителем і засновує Церкву. Метою Церкви є привести дітей до Христа, вчити їх і провадити цією дорогою. Церква є «Містичним Тілом Христовим і стає виховником із титулом вчительського Христового уряду і при цьому із цікавим та важливим у вихованні титулом “Матері”, який дають їй деякі східні Отці церкви»⁶⁶. Тому читаючи все вище сказане можна прийти до висновку, що таїнство Пресвятої Євхаристії, яке здійснюється саме в Церкві, є центром християнського життя і має важливе виховне завдання.

Саме в Пресвятій Євхаристії Христос і є посеред нас постійно, і сповняє цей важливий виховний процес. У своїй праці «Проповідь в празник Христа Чоловіколюбця» Іван Музичка дуже гарно описує цю Христову турботу про на у Пресвятій Євхаристії і цитата звучить наступним чином:

---

⁶³ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 179.

⁶⁴ Катехитична комісія УГКЦ *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів 2013, 59.

⁶⁵ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 9.

⁶⁶ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 9.

Він лишає самого себе і то в такий простий спосіб: під видами хліба і вина у Пресвятій Євхаристії, як своє правдиве Тіло і Кров. Він є стало з нами! За цим стоїть Його всемогуче запевнення, що це справді Він з нами у видимий спосіб. Він створив і лишив на всі часи Церкву, свою живу спільноту, в якій Він діє і вона продовжує Його спасенне діло як Він Сам. Він лишив засоби спасення, якими ми стаємось Йому подібними, якими лікуємо наші душі. Він післав нам Святого Духа, що дає нам життя, святість і Божу силу. Він лишив нам не якийсь скомплікований кодекс безчисленних приписів і законів, а одну тільки заповідь: як я полюбив вас, так ви любіть один одного і по тім буде пізнати, що ви мої учні⁶⁷.

«Із всіх аспектів того Таїнства бачимо, як широко воно охоплює наші виховні потреби: опіку-піклування, норми життя нашої душі, охорону її від гріха, а над усе – як об'єднує воно нас найвищим вузлом любові Його, що дав своє життя за світ»⁶⁸. Іван Музичка наголошує, що Євхаристія є ключовим елементом духовного формування особистості, бо саме в Євхаристії і реалізується практична Божа опіка над всіма людьми.

Це можна прослідкувати в історії спасіння, яку Бог задумав і здійснив. Євхаристію ми бачимо як Христа, який прийшов на землю навчати, пригадувати, бути посеред нас. Він в такий спосіб хотів, бути з нами завжди і привести нас до Неба. Тому через службу священників Христос продовжує свою безкровну жертву на хресті і освячує вірних Собою. Наше бажання і Його воля формує цей «виховний христологічний елемент єдності з Ним»⁶⁹, який полягає у тому, що Господь змінює нас, формує в нас чесноти, підтримує слабких і вчить нас наслідувати Його.

Також Євхаристія виховує в нас вміння молитися. «Молитва не є тільки розмовою з Богом, подякою, просьбою і перепросьбою. Це тая первісна злука людини з Богом, це участь людини у Божій Мудрості, це момент, коли ми маємо право казати Богові – Авва-Отче»⁷⁰. Молитва – зв'язок з Богом. І без цього зв'язку християнське виховання неможливе.

У своїх працях отець Музичка неодноразово закликає до спільної молитви у родині. Він каже, що діти повинні разом з батьками ставати до спільної

⁶⁷ Музичка І. *Проповідь в празник Христа Чоловіколюбця* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

⁶⁸ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 185.

⁶⁹ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори* , 189.

⁷⁰ Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехиза* // patriyarkhat.org.ua (23.11.2022).

молитви, а також розважати над фрагментами зі Святого Письма і брати участь у богослужіннях. Оскільки «спільно беручи участь у богослужіннях у храмі, впроваджуємо дітей у радість зустрічі з Богом і ближнім, формуємо любов до Божого дому»⁷¹.

Отже «Євхаристія виховує нас до молитви, спонукає молитись до присутнього Христа: “Христос у Пресвятій Євхаристії молиться за нас, молиться в нас і ми молимося до Нього: молиться за нас як надсвященник; молиться в нас як наш Голова, а ми молимося до Нього, як до нашого Господа”»⁷².

І це все звичайно відбувається на святій Літургії, яка є цим «основним виховним засобом формування почуття приналежності до Церкви, в якому центром є Христова жертва»⁷³. На Літургії вірні збираються навколо одного жертovníка і жертви Христа, щоб разом прославити Його, а також сформувати цю спільноту любові до Нього та один до одного. І саме Святе Причастя об'єднує нас – Христових учнів, збирає за одним столом на Христову вечерю. Отець Музичка наголошує, що Христос є Божественним педагогом, який встановив Євхаристію з тією ж виховною метою, щоб вірні перебували в Ньому, а Він у них.

Аналізуючи праці отця Івана Музички на тему основ християнського виховання можна з впевненістю підсумувати наступне:

1. «Християнське виховання пов'язане з кінцевою метою життя людини. Людина не є сама для себе причиною свого існування-буття як особи, вона не може сама собі встановити мету свого буття, її встановлює Хтось, і то для себе, в самій людині мусить бути основа її мети, яку заклав у неї Творець. Мета виховання пов'язана з метою буття-існування, і здатність пізнавати веде людину до її Творця, як до мети... Для катехитів і християнських виховників – це про

---

⁷¹ Патріарша катехитична комісія УГКЦ. *Божі заповіді та євангельські блаженства. Катехуменат і катехизація дорослих*. Львів 2016, 49.

⁷² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 189.

⁷³ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 189.

методія: знаємо, для чого і кого виховуємо, знаємо, кого виховуємо і чому виховуємо»⁷⁴.

2. Найдосконалішим вчителем і педагогом є Бог, Який виховує через Сина Ісуса Христа у любові зі Святим Духом⁷⁵.

3. Пресвята Євхаристія як «джерело і вершина всього християнського життя»⁷⁶ має важливе виховне значення. У своїй праці «Проповідь в празник Христа Чоловіколюбця» Іван Музичка дуже гарно описує значення Пресвятої Євхаристії у життя християнина і цитата звучить наступним чином:

4. Літургія виховує спільнотність та вчить проживати життя в любові з Вчителем Ісусом та один з одним. «Літургійне богослужіння, яке є якісним виміром християнського життя, перевершує час і дає можливість поєднання всіх членів церковної спільноти, незалежно від часу і простору, в єдине таїнственне Тіло Христа»⁷⁷.

5. І найголовніше словами отця Музички: «Виховні христологічні наслідки і христологічне значення Причастя є надзвичайно важливі. Через Причастя ми стаємо Христовими братами, Христофорами і беремо участь, включаємося в Божу природу»⁷⁸.

2.1.2 Цілі та методи християнського навчання та виховання

Отець Іван Музичка дуже цікаво і ґрунтовно розкриває процес навчання релігії та катехизації в наш час у своїх статтях «Погляд на теперішню науку катехитики» та «Сімдесят літ катехитики». І саме цим розділом хотілося би закінчити написання цієї праці. Бо саме цей розділ є базовим у царині

---

⁷⁴ Патріарша катехитическа комісія УГКЦ, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні. Досвід, труднощі, перспективи*, 16-17.

⁷⁵ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 188.

⁷⁶ «*Lumen gentium*» // Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі, Львів 2014, 64.

⁷⁷ Рудейко В. «Христос посеред нас»: *Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції*. Львів 2015, 127.

⁷⁸ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 188.

педагогіки і подальшого застосування знань на практиці як вчителя так і катехита.

Перш ніж перейти до аналізу та методів навчання і катехизації, звернімо увагу, що виховання побудоване на трьох основних засадах:

1. Кого ми хочемо виховати, яку особу хочемо сформувати з дитини.
2. Як будемо вчити, що будемо вкладати в дитину, щоб досягнути поставленої мети.
3. Яким способом будемо закладати в дитини Божу науку, щоб це принесло результат, відповідно до її віку та можливостей.

Отже знаючи ці засади, ми повинні мати і ціль у релігійному вихованні. І цією ціллю є - « життя в Христі. І ще ці три не відділені від себе цілі навчання-наука у вірі, формація-виховання для віри і життя вірою»⁷⁹.

В теперішній час цю ціль досягнути трішки важкувато. Оскільки потрібно передати дитині не тільки знання про Бога, а й навчити практично з Ним жити, у стосунку з Богом. Тобто через знання привести до віри, а віра приведе до любові Бога. Але з власного досвіду мушу зазначити, що в такому часом безбожному суспільстві, де християни виконують тільки традиційні обов'язки, не живуть молитвою, Богом, а відповідно і їх діти, то релігійне виховання є викликом для катехитів.

Тому з цієї проблематики і виникає завдання катехита і священника – «проголошувати благу вість спасення, катехит помагає людям її прийняти і стати Христовими учнями, щоб вони в свою чергу давали свідчення Христові. Катехит не лише вчить науку Церкви, він здобуває людей для Христа, веде їх до живої віри»⁸⁰.

Церква у християнському вихованні ставить перед собою дві цілі:

1. Формація особистості, здійснена для того, щоб людина досягнула своєї кінцевої цілі – Бога.

---

⁷⁹ Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехиза* // patriyarkhat.org.ua (23.11.2022).

⁸⁰ Музичка І. *Сімдесят літ катехитики*, 201.

2. І щоб ця особа була вихована для будування спільноти, суспільства, народу, до якого особа належить.

Тепер коли ми визначили цілі катехита і Церкви, побачили проблему і поставили завдання можна підсумувати це все метою, сформулювавши наступним чином. «Мета катехита – є не лиш саме інтелектуальне знання, але передусім здобуття серця, що веде до правильного життя – любов Бога і любов ближнього, життя вкорінене в Христі і в Церкві, що лучить кожного не лиш з Богом, але усіх нас разом»⁸¹. Щоб досягнути цієї мети, потрібно, щоб катехит був глибоко духовною людиною і був практикуючим християнином. Тоді власним прикладом, він зможе здобувати дитячі серця.

Керівник магістерської програми «Християнська педагогіка та організація дозвілля» УКУ пан Назар Дуда у своїй статті «Катехит – відповідно підготована особа» зазначає, що «для того, щоб стати катехитом, потрібно пройти певний шлях, який передбачає покликання, особисту формацію та професійну підготовку»⁸².

Пан Назар аналізує останню статистику про стан душпастирського служіння в УГКЦ і доходить висновку, що менше 20 відсотків катехитів мають катехитичну підготовку, але працюють на парафіях. Назар Дуда чітко підкреслює наступне:

Успіх катехизації залежить великою мірою від "бути" катехита, від того, яким свідком Христа він є. Водночас, катехит повинен володіти базовим знанням зі Святого Письма і вченням Церкви, а також мати християнське сприйняття світу і людей, що його оточують. Також успіх катехизації залежить від здібностей катехита як вихователя у вірі. Він має бути вчителем, вихователем, професіоналом у педагогіці, дидактиці, методиках. Саме це, на мою думку, найбільше відрізняє катехита від інших операторів катехизи, як-от єпископів, священників⁸³.

Далі маючи мету, ціль і завдання, перейдемо до другої засади, яку чітко визначив отець Музичка. Це – чого нам потрібно навчити дитину, щоб вона

---

⁸¹ Музичка І. Погляд на теперішню науку катехитики, 168.

⁸² Дуда Н. Катехит – відповідно підготована особа // *Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи*. Львів 2020, 23-25.

⁸³ Дуда Н. Катехит – відповідно підготована особа // *Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи*. Львів 2020, 23-25.

полюбила Господа і мала з ним стосунок у своєму повсякденному житті. У церкві у всі часи була одна єдина катехиза, яку можна поділити на три частини наступним чином:

1. Історична катехиза – тобто історія, яка описана в Біблії, тобто історія спасіння людства. То Слово Бога, яке написано багатьма авторами, під натхненням Святого Духа.

2. Богословська катехиза – то системно укладена наука Бога богословами. Правда і події, викладені у богослов'ї та катехизмах.

3. Літургійна катехиза – то Боже слово, яке має практичне застосування в нашому житті на щодень, Літургія та всі чинності, пов'язані з нею.⁸⁴

Отже найголовнішим матеріалом, книгою, підручником для навчання релігії та катехитики є звичайно Святе Письмо. У Святому Письмі Бог говорив і говорить до своїх дітей. Це живе слово, яке вчить нас як жити. Іншими словами це інструкція як треба правильно жити.

У Катехизмі Католицької Церкви дуже гарно сказано: «Нема науки кращої, ціннішої та величнішої, ніж текст Євангелія. Дивіться і запам'ятовуйте те, чого Господь наш і Вчитель Христос, навчав Своїми словами і творив Своїми вчинками»⁸⁵. І знаючи це, кожний катехит повинен пам'ятати наступне і передати це своїм вихованцям:

1. Хоч Св. Письмо багате на різноманітність, одне є в ньому одне – Автор, Святий Дух. То, як слушно кажеться, – Катехизм написаний Святим Духом.
2. Св. Письмо – то не лиш історія минулого. Вона є і теперішня. Бог дальше говорить через Нього і в ньому до всіх людей і особисто. Читаючи Святе Письмо – найдемо себе!
3. Св. Письмо – то не лиш історія подій. То історія спасіння, яка завершилась у смерті і воскресінні Божого Сина.
4. Центральною особою Св. Письма є Христос, а Він – центром нашого духовного життя і нашого спасіння. Він тим самим є і центром християнського виховання⁸⁶.

Наступним матеріалом для навчання є Літургія. Про виховне значення Літургії вже було згадано у попередніх розділах праці. Тут лише підсумую

⁸⁴ Музичка І. *Погляд на теперішню науку катехитики*, 170.

⁸⁵ Синод Української Греко-Католицької Церкви. *Катехизм Католицької Церкви*, §127.

⁸⁶ Музичка І. *Погляд на теперішню науку катехитики*, 171.

гарними словами отця Музички, що «Служба Божа - це практичне життя з Божим словом. Цілий календарний рік – то відтворення тієї драми відношення між Богом і людьми... Літургія – то великий матеріал для нашого навчання, і , найважливіше практика спілкування з самим Богом»⁸⁷.

Про зв'язок Святого Письма і Літургії, як нероздільних складових виховання та катехизації також читаємо у 170 пункті документу «Напрявні для катехизації», де сказано, що для Святого Письма «характерне цілісне представлення особи Ісуса через Його таїнства, тобто відповідно до головних подій Його життя, які сприймаються в їхньому одвічному богословському і духовному значенні»⁸⁸.

Третім матеріалом для навчання є Катехизм - «наші богословські пояснення об'явлених Богом фактів над якими працював людський розум і уложив їх у систему»⁸⁹. Отець Музичка у своїй статті Українські катехизми говорить наступне: «Катехизм – це один з найважливіших творів Церкви, а не звичайний підручник для навчання релігії... Дбайте, щоб знали катехизм і жили за його вказівками... будьте християнами у повнім значенні того слова»⁹⁰.

І завершити цю працю можна правилами для успішного навчання, які отець Музичка написав для катехитів:

1. Навчаймо дитину так, щоб вона виросла практикуючим християнином, а не знала всі молитви і правди віри напам'ять і жила як замнеться. Тобто не знання головне, а практичне християнське життя.

2. Навчаймо, враховуючи психічні особливості дитини, вік, здібності, пам'ятаючи про те, що дитина любить ігри, музику, малювання, співи, танці. Використовуймо це все для навчання релігії.

3. Все, чого навчаємо дитину має бути зрозуміле для неї. Навчаймо простими словами, пояснюймо малюнками, піснями, ситуаціями з життя.

---

⁸⁷ Музичка І. *Погляд на теперішню науку катехитики*, 172.

⁸⁸ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрявні для катехизації*, 144.

⁸⁹ Музичка І. *Погляд на теперішню науку катехитики*, 174.

⁹⁰ Музичка І. *Українські катехизми* // ct.ugcc.ua (22.11.2022).

Музичка закликає уникати вивчених напам'ять формул молитов і механічного їх відчитування. Питання має бути зрозуміле і чітко пояснене.

5. Наука, якої навчає катехит, має навчити дитину жити з Богом у щоденному житті. Адже «християнство – то велике зобов'язання і попри знання має змінити душу, зробити її здібною при допомозі Божої благодаті стати богоподібною»⁹¹.

6. Навчання вчителя-катехита нехай відбуваються зі співом, іграми, екскурсіями, майстер-класами, малюнками, практичними заняттями, драматичними гуртками, танцями, виступами, залучаючи до вивчення релігії інші дисципліни, такі як географія, астрономія, історія, особливо у старших класах.

7. «Наше навчання має дати дитині позитивний погляд на світ, на зміст життя і його радість Богом створену (християнський оптимізм)»⁹². Усе це – пам'ятаючи й реалізуючи слова нашого Спасителя: «Пустіть дітей до Мене і не зупиняйте їх, бо Царство Небесне належить таким, як вони» (Мт 19,14).

Як доктор богослов'я, науковець, письменник, отець доктор Іван Музичка залишив нам цінну богословсько-катехитичну спадщину. Він написав велику кількість творів з різноманітної тематики – християнського богослов'я, соціальної науки християнства, проблеми християнського життя, а саме основи християнського виховання, богослов'я мирян та інші.

Отця Івана турбують питання душпастирства, виховання дітей в сім'ї, мішані подружжя, мирянський рух в еміграції. «З біллю в серці, а воно в нього складно проопероване, він сприймає нинішні біди суспільно-політичного життя, міжконфесійних і міжцерковних відносин в Україні і прагне якимось цьому зарадити»⁹³.

Його праці написані в різних роках і для різних читачів, тому мають відмінні форми та стилі і звичайно тематичне різноманіття. Отець сам зазначає,

---

⁹¹ Музичка І. *Сімдесят літ катехитики*, 195.

⁹² Музичка І. *Погляд на теперішню науку катехитики*, 174.

⁹³ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу : вибрані твори*, 9.

що має багато праць, які навіть тяжко порахувати, бо ж тих праць є сотні. І справді за 50 років отець написав надзвичайно багато праць, в тому числі і фельєтони, які він писав під псевдонімом «Кашук». Їх є біля двохсот і всі вони на виховні теми. «...Дотепно і з гумором, сарказмом та й з критикою він описував реалії українського еміграційного життя»⁹⁴. Також отець був і талановитим письменником. Дуже цікаве є його оповідання «Марічка», в якому чітко бачимо, що Бог у житті людини, сім'ї, суспільстві повинен бути на першому місці. Про себе отець Музичка каже, що він лише на 30 відсотків науковець, бо займався практичною діяльністю, а на науку приділяв мало часу, хоча міг би й більше.

Також отець тісно співпрацював з патріархом Йосипом Сліпим. Майже весь видрукований доробок останнього був відредагований отцем Іваном. І саме в працях патріарха можна побачити «в такий спосіб зреалізований творчий талант доктора Музички»⁹⁵.

Отець Іван Дацько підсумовує творчий доробок Музички такими словами: «Скільки він готував послань, листів, звернень Блаженнішого ... і все появлялося не за його підписом ... З досадою і гумором говорив отець Музичка: “Я хіба тільки пишу “голодні кавалки” і ніяк не можу зібратися, щоб видати свою книжку – підручник з катехитики”»⁹⁶. Цього підручника отець Іван Музичка так і не написав, але за словами сестри Луїзи Цюпи, це була його мрія. Він написав дуже багато різних статей, біля 500, котрі варто зібрати і видати окремим томами⁹⁷.

Основною ідеєю праць науковця-богослова є визначити роль і місце християнства в житті людини та українського народу. Тому аналізуючи широку тематику праць отця, варто почати з тем про християнське виховання, яке є ключовим в царині християнської педагогіки та катехитики.

---

⁹⁴ Іван Дацько. *Вшануймо Івана Музичку!* // researchgate.net (14.07.2022).

⁹⁵ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 9.

⁹⁶ Дацько Іван. *Вшануймо Івана Музичку!* // researchgate.net (14.07.2022).

⁹⁷ Патріарша катехитична комісія УГКЦ. *Вечір пам'яті о.д-ра Івана Музички*, 2021 (12.09.2022).

Отець Іван у своїх виховних працях дуже детально пояснює основи християнського виховання; показує важливість родинного виховання та як подолати труднощі, які виникають в процесі, висвітлює наскільки важливою є роль жінки в родині та Церкві; наголошує на важливості книги і читання у вихованні християнина, підкреслює необхідність участі мирян у пасторальній праці Церкви⁹⁸.

2.2 Середовища християнського навчання та виховання

2.2.1 Родинне виховання

У Катехитичному правильнику УГКЦ є чітко сформульоване визначення родини та її завдання і воно звучить так:

Сім'я є образом Пресвятої Тройці. Бог благословляє створення сім'ї, яка є домашньою Церквою для всіх її членів. Батьки є першими і найкращими катехитами, а їхні найкращі уроки – це власне свідчення віри. Проте сьогодні під тиском сучасного суспільства передавання віри опинилося під загрозою. Багато християнських сімей піддаються спокусі полишити християнські цінності. Покликання Церкви – допомогти їм краще зрозуміти, що дарів, які вони отримують у святих таїнствах, є достатньо, щоб перемогти ці спокуси⁹⁹.

Отець Іван Музичка приділяє родинному вихованню багато своїх праць. Він чітко бачив проблеми виховання у сім'ях, як українських так і в діаспорі. Дуже цікаво він формує «правила родинного катехизму для батьків»¹⁰⁰ у своїй брошурі «Родина – перша школа», видана у 1974 році.

Тут слід звернути увагу, що так як Музичка був хорошим душпастирем і сповідником, то він і глибоко бачив недоліки цього родинного виховання і його серце глибоко переймалося цією проблемою¹⁰¹. Тому в чому тут справа? Яка

---

⁹⁸ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу : вибрані твори*, 7.

⁹⁹ Катехитична комісія УГКЦ. *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів 2013, 112.

¹⁰⁰ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу : вибрані твори*, 201.

¹⁰¹ Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець-мітра Іван Музичка* // istpravda.com.ua (12. 11.2022).

причина цих виховних труднощів? Як зарадити цій проблемі? Спробуємо проаналізувати бачення отця Івана в подальшій роботі.

У сучасному суспільстві можна чітко побачити різницю між дітьми, які вирости у домі, де були присутні родинна бібліотека, розумні розмови з батьками, музика та дітьми, про яких ніхто не дбав і яких виховувала школа та вулиця. Сучасні батьки дуже часто багато завдань покладають на школу, забуваючи при цьому, що саме вони є першими вчителями для своєї дитини, а родина є першою школою¹⁰².

У декларації про християнське виховання *Gravissimum educationis* II Ватиканського собору чітко визначено, що батьки є першими і головними вихователями, «оскільки вони дали життя своїм дітям і мають вагомий обов'язок їх виховувати»¹⁰³. Саме батьківське виховання є надзвичайно важливим, його ніхто і ніщо не може замінити у житті дитини. II Ватиканський собор наголошує наступне:

На батьках лежить завдання – створити в сім'ї таку атмосферу, оживлену пошаною до Бога і людей, яка сприяла б повноцінному особистому й суспільному вихованню дітей. Тому сім'я є першою школою суспільних чеснот, яких потребує кожна спільнота. Найбільше ж у християнській сім'ї, збагаченій благодаттю й обов'язком, що впливає зі святого таїнства Подружжя, треба з раннього віку навчати дітей пізнавати й шанувати Бога та любити ближнього, згідно з вірою, прийнятою при хрещенні. У сім'ї діти отримують перший досвід і здорової людської спільноти, і Церкви¹⁰⁴.

Звичайно що виховання потребує допомоги і суспільства. «Отже, крім прав батьків та інших людей, яким батьки довірили брати участь у вихованні дітей, певні права і обов'язки покладені також на громадянське суспільство, оскільки його завданням є впорядкувати те, що потрібно для земного спільного блага» (GE 3).

Також про головну роль сім'ї у вихованні дитини показано у Катехизмі УГКЦ «Христос – наша Пасха». У параграфі 67 сказано: «Першим

¹⁰² Музичка І. *Свята Анна – мати Богородиці* // patriarkhat.org.ua (1.12.2022).

¹⁰³ II Ватиканський Собор, *Декларація про християнське виховання «Gravissimum educationis»*, 3.

¹⁰⁴ «Gravissimum educationis», 3. Далі у тексті скорочено GE.

середовищем передавання віри є сім'я. Батьки виховують у вірі своїх дітей прикладом життя і словом молитви»¹⁰⁵.

Колись, ще до 313 року, коли християн перестали переслідувати і вбивати, то християнське виховання відбувалося тільки у родині. Саме Отці Церкви були дітьми, які виростили в глибоко релігійних сім'ях, батьки в яких передавали християнські цінності дітям¹⁰⁶.

Тут варто згадати про св. Йоана Золотоустого, св. Василя Великого, з родини якого вийшло багато святих. Про це дуже цікаво зазначено у Катехитичному правильнику УГКЦ. «У сім'ї Василя великого ми бачимо батьків, які стали святими так само, як і їх діти. Це свідчення того, що сімейне життя сповнене Божою благодаттю. Це – дорога до неба, на якій чоловік допомагає дружині, а дружина чоловікові. Через молитву, любов і взаємоповагу вони стають для своїх дітей втіленням Пресвятої Тройці»¹⁰⁷. Тому життя багатьох святих є прикладом для сучасних сімей, які повинні наслідувати їхній спосіб життя та виховання.

Українці теж пройшли велику частину своєї історії у війнах, неволі, окупації. Тому не могли мати постійно шкільного виховання, а цим займалася виключно родина. Часто вихованням дітей займалися бабусі, які змогли передавати віру в Бога у ці нелегкі часи переслідувань, воєн, голодомору. Особливо в часи комунізму, де про Бога навіть не можна було згадувати і всюди тільки стверджували, що Його нема.

Отець Музичка описує вище сказане у своїй праці «Дещо про джерела духовности» і підкреслює, що «авторитет бабусі перемагав, бо мале серце, що тільки гарного від бабусі чуло, знало, що це слова особи, що любить його, любить і знає світ. Бог є! І так Бог увіходив до душі українських дітей — опікою

---

¹⁰⁵ Синод єпископів УГКЦ. *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, Львів 2012, § 67.

¹⁰⁶ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 201.

¹⁰⁷ Катехитична комісія УГКЦ. *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів 2013, 113.

і вихованням бабусь. До сердець дітей, що таких бабусь не мали, Бог входив іншими дорогами»¹⁰⁸.

Про служіння бабусь і дідусів ми також читаємо у 126 пункті документу «Напрявні для катехизації». Тут йде мова про те, що бабусі і дідусі мають великий життєвий досвід і сьогодні, і переживаючи часи кризи сім'ї саме вони передають дітям віру і є першими катехитами в житті онуків. Тому «Церква завжди присвячувала особливу увагу дідусям і бабусям, визнаючи за ними велике багатство як з людської і суспільної, так і з релігійної та духовної точки зору»¹⁰⁹.

Поруч з батьками, бабусями і дідусями важливо тут згадати про хресних батьків. У теперішній час батьки вибирають хресну маму і тата для своєї дитини не базуючи свій вибір на вірі, а на звичаях та традиціях і тому ці постаті дуже знецінені в наш час. Отже, хресним батькам варто пам'ятати, що їхнє «завдання полягає у тому, щоб від щирого серця показувати катехумену практику Євангелії у власному житті та житті спільноти, допомагати йому під час сумнівів та неспокою, свідчити Євангеліє, а також чувати над розвитком життя, котре він отримав через Хрещення»¹¹⁰.

Однак, незважаючи на те, що ситуація сьогодні зовсім інша (у родинях є добробут, добре матеріальне забезпечення, розваги, техніка), виховний процес у сім'ях значно погіршився. І це за словами о. Музички є дуже небезпечно, тому він виокремлює наступні причини, чому ж так є¹¹¹.

Отже першою причиною є великий вплив школи та навколишнього оточення. Батьки працюють, не маючи при цьому часу на виховання дітей і тоді останні ростуть під впливом школи, телевізора, комп'ютера та друзів. Або є ще інша крайність: батьки акцентують свою увагу на науковому вихованню, при

---

¹⁰⁸ Музичка І. *Дещо про джерела духовности* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

¹⁰⁹ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрявні для катехизації*, 113.

¹¹⁰ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрявні для катехизації*, 112.

¹¹¹ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу : вибрані твори*, 196.

цьому забувають виховувати у дітях чесноти, загальнолюдські цінності, правила поведінки. І ці речі насамперед повинна давати родина¹¹².

Ще однією важливою причиною занепаду родинного виховання є надмірна свобода, яка панує у родинах. Свобода є великою цінністю і даром. Проте у сучасному суспільстві, на жаль, нею користуються неправильно, особливо діти та молоді люди. Останні використовують свободу, щоб уникнути влади та зняти з себе відповідальність, а також ігнорують слова батьків та їхню турботу про них. Зникли також в сучасній родині люб'язність, ніжність, теплота, прихильність один до одного. Сім'я стала спільнотою, члени якої рідко спілкуються між собою, не мають часу один на одного, кожен займається своїми справами. А має бути по іншому: всі члени родини повинні жити у взаємній любові і приносити один одному радість та теплоту.

Наступною причиною, чому родина втратила свої виховні цінності є відсутність релігійних цінностей, зокрема в сучасних родинах. о. Іван Музичка підкреслює актуальність цієї проблеми словами, що «родина – це спільнота, в якій мають плекатися релігійні вартості»¹¹³.

У єврейських родинах батько був тим, хто закладав у дітях віру. В українських сім'ях можна було спостерігати це також. Батьківське благословення колись як і тепер має велике значення у житті дітей. Але тепер практикування християнства у родині має особистий характер. Тобто кожен собі у щось вірить і решта мене не обходить. І цей духовний індивідуалізм має великий руйнівний вплив на людину. Бо саме це явище і є не правильною свободою. Можна навіть зустріти випадки, коли батьки кажуть, навіщо хрестити дитину, вона виросте, нехай сама вибирає до якої релігії їй належати. Це є не правильно і ми як катехити маємо на цьому наголошувати і пояснювати батькам¹¹⁴.

---

¹¹² Собейко І. *Виховання любові в сім'ї, суспільстві і в церкві* (30.12.2011) // saintjosaphat.org (5.12.2022).

¹¹³ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 196.

¹¹⁴ Собейко І. *Виховання любові в сім'ї, суспільстві і в церкві* // saintjosaphat.org (5.12.2022).

Ще однією причиною є втрата традицій як у святкуванні традиційних свят, так і в побуті та житті родини. І саме модерність сучасного світу посприяла цьому і сприяє надалі. Такі великі свята як Різдво, Великдень, Водохреща часто-густо вже не святкуються в такому українському дусі як колись. Це мають бути передусім родинні свята, де батьки повинні передавати українські традиції дітям¹¹⁵.

Перечисливши причини, варто тепер зрозуміти, що ж потрібно робити сучасним родинам, щоб виховати справжніх християн і добрих людей в цілому. Отець Іван Музичка дуже цікаво описує це у статті «Виховний потенціал родинної школи».

Отже, родина має закласти в дитини почуття любові та ласки. Діти у родині повинні бути любленими, радісними; у сім'ї повинні відбуватися душевні розмови, батьки повинні питати, що відчувають їхні діти, які в них емоції. Така любляча поведінка формує у дітей добрий характер та особистість. Дуже часто в родинах є навпаки. Батьки строгі, зайняті своєю працею, турбуються про гроші та добробут і дитина не відчуває турботи та любові. А «дитяче серце вимагає і шукає родинного тепла і доброти»¹¹⁶.

У 228 пункті документу «Напрявні для катехизації» читаємо, що «сімейне життя, яким живуть згідно Божим задумом, вже як таке є Євангелієм, в якому можна відчитати терпеливу любов Бога до людства»¹¹⁷. Тому всі члени родини повинні ставитися один до одного з любов'ю та вчитися цієї любові від Христа. А згодом передавати цю любов у різних суспільних середовищах, в яких живуть.

Отець Іван підкреслює, що «родина мусить мати настрій люб'язності. Його творити має не лише мати, що звичайно своїми Богом даними прикметами це сповняє, а й батько, що ніяк не може бути лише насупленою поважною і

---

¹¹⁵ Собейко І. *Виховання любові в сім'ї, суспільстві і в церкві* // saintjosaphat.org (5.12.2022).

¹¹⁶ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу : вибрані твори*, 199.

¹¹⁷ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрявні для катехизації*, 179.

суворою постаттю в родині»¹¹⁸. Це ж стосується і виховних закладів – шкіл, садочків, університетів, семінарій. Усюди повинна панувати правильна виховна атмосфера, яка супроводжується ввічливістю, люб'язністю, розумінням та душевною теплотою.

Наступною справою, яку повинна дати родина це – релігія та молитва. У родині повинне практикуватися християнське життя. Бо саме в сім'ї дитина вчиться молитися, вперше робить знак Хреста, вперше знайомиться з іконою. Церква і школа вносять свою лепту у виховання вже пізніше. «Навчити молитви і молитися – це перше завдання родини. Знання тексту молитви є важливим, але куди важливішим є виховання звички, практики, потреби, а головне – замилювання до молитви!»¹¹⁹. Дитина має переживати молитву в родинному колі. І батьки не повинні заставляти дітей молитися, а люблячим прикладом навчити любити і плекати молитву у своєму житті. В кожній сім'ї має практикуватися спільна молитва і батьки мають власним прикладом навчити дитину жити молитвою¹²⁰.

Наступною важливою річчю в практикуванні християнського життя є святкування релігійних свят та неділі. У неділю та свята вся родинна разом має брати участь у Святій Літургії та особливо у Святих Таїнствах – Сповідь та Святе Причастя. Підростаючи дитина вчиться розрізняти добро і зло, шукає справедливість і батьки повинні пояснювати, що добро і зло існують поряд і кожна людина грішить, але є Бог, який прощає і лікує людські гріхи у тайні Сповіді і Святого Причастя.

Дитина приступить до цих Таїнств, коли досягне певного віку і саме ця подія повинна мати великий виховний зміст. «Перед батьками стоїть у цьому віці відповідальне завдання: все те, що дала дитині школа, Церква і спільнота – зберегти і практикувати. Тут, власне, точка тісної співпраці батьків зі школою і

---

¹¹⁸ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 199.

¹¹⁹ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 200.

¹²⁰ Собейко І. *Виховання любові в сім'ї, суспільстві і в церкві* // saintjosaphat.org (5.12.2022).

Церквою. Без цієї співпраці багато дечого доброго, що дали ці виховні заходи, пропаде і часто безповоротно»¹²¹.

Ще однією важливою складовою правильного виховання є прищепити дитині любов до книги. Батьки повинні виховувати з дітей книголюбів. Музичка закликає мати у сім'ї домашню бібліотеку, і не заставляти дітей читати, а власним прикладом читання закласти в дитячій душі любов до книжки, любов до Слова Божого, любов до духовної літератури.

Наступним завданням батьків, за о. Музичкою, є плекати в дитині наступні чесноти: «пошана до старших, поміч старшим і немічним, милосердя, особиста чистота, любов до порядку, ощадність, доброта, добра поведінка при столі, в розмові, в товаристві, різні практичні щоденні функції, правдомовність, точність, готовність допомагати, щирість, а також патріотизм, любов до рідного...»¹²².

Теж потрібно виховувати у дітей добрі звички, такі як тримати порядок у своїх речах, застеляти ліжко, складати одяг та особисті речі, звичку вставати вранці і ніколи не спізнюватися, звичку молитися вранці і ввечері, звичку завжди бути усміхненим та привітним¹²³. Ці звички повинні виховуватися всередині родини і вимагають звичайно багато часу.

Також з багатьма звичками, котрі дитина набуває протягом життя батькам потрібно боротися. Наприклад, з лінивством, нецензурними словами, пияцтвом, брехливістю, хитрістю, розпустою, безбожністю, крутіємством. Всі ці речі сьогодні притаманні дітям і дорослим через те, що зникло християнське виховання. А дітей виховує вулиця, інтернет, погана література, фільми і звичайно вседозволена свобода без пошани до Бога та без відповідальності за власні вчинки¹²⁴.

---

¹²¹ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 202.

¹²² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 204.

¹²³ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 205.

¹²⁴ Музичка І. *Свята Анна – мати Богородиці* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

Музичка також робить акцент на соціальному вихованні та виокремлює поняття національного виховання. Оскільки людина є істотою суспільною, то потрібно виховувати в дитині і собі чесноти, котрі допоможуть бути корисним і щасливим в суспільному житті, а саме любов до Батьківщини та плекання звичаїв рідного народу¹²⁵. Батьки повинні виховати у дітей національну свідомість і ба більше в умовах сучасної російсько-української війни, бо:

Україна серед своїх криз, духовної руїни потребує вже, на першому місці, виховання в Христі, виховання нової людини в Христі... Україна потребує нового, чи радше, давнього свого християнського виховання на руїнах понівеченої марксизмом-комунізмом справжньої духовности української Людини¹²⁶.

2.2.2 Миряни у пасторальній діяльності Церкви

Місією кожного християнина є досягнути спасіння. Наш Господь Ісус Христос дав чітку настанову як апостолам так і всім нам. Його прохання звучить наступним чином: «Ідіть по цілому світу і усьому творінню проповідуйте Євангеліє. Хто повірить і охреститься, буде спасений, а хто не повірить, осуджений буде» (Мр 16,15-16). Роздумуючи над цими словами Ісуса, варто проаналізувати роль світських людей, а саме мирян у Христовій Церкві. У Декреті про апостолят мирян читаємо, що «всім вірним Христовим доручається почесне завдання – співпрацювати для того, щоб Божу благовість спасіння пізнали і прийняли всі люди в різних куточках світу»¹²⁷.

Отець Іван Музичка теж досліджував питання участі мирян у пасторальній праці Церкви. Зокрема, як священник, духівник і катехит він чітко бачив ці проблемні моменти у священничому та мирянському служінні¹²⁸.

Отже ким є миряни в Церкві? Отець Музичка дає наступне визначення: «Миряни в Церкві як Містичному Тілі Христа є живими і активними членами,

¹²⁵ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 206.

¹²⁶ Музичка І. *Свята Анна – мати Богородиці* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

¹²⁷ II Ватиканський Собор, *Декрет про апостолят мирян «Apostolicam actuositatem»*, 3.

¹²⁸ Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець-мітра Іван Музичка* // istpravda.com.ua (12.11.2022).

потрібними з їх функціями для добра і здоров'я цілого організму, що його оживляє, а Святий Дух Істини чинить цей Організм союзом любові з усіх, що його творять...»¹²⁹. Аналізуючи ці слова отця, можна чітко побачити, що в церкві кожний має виконувати свою функцію.

Як казав апостол Павло, що всі члени нашого тіла є нам потрібні і не можуть існувати одне без одного (1Кор 12). Таким чином є і в Церкві. Миряни є «членами Божого люду, як і ієрархія так і духовенство з чернецтвом. Вони беруть разом із всіма участь в Христовій службі людству, оскільки є співвідповідальними за пастирську працю цілої церкви в світі»¹³⁰ – пише отець Музичка.

Цікаве дослідження проводить отець Музичка щодо встановлення мирянського руху та функцій, які повинні виконувати миряни. Про це читаємо у статті «Служіння мирян». Церква постійно розвивалася, починаючи з часів Христа аж до сьогодні. Ми не отримали від Бога готову Церкву з правильною структурою, священниками, мирянами, єпископами, а:

Разом з працею і життям, розвитком і ростом творилось її оформлення в дусі слів її Основника під чийось проводом, який був Спасителем вибраний, поставлений, освячений і вихований для його цілей і для оберігання цього спасенного діла та його освячування під проводом святого Духа¹³¹.

В іншому своєму творі отець Музичка пише: «Священники мають окрему владу, є вони священничим чином. Миряни ж є “царським священством”, тобто творять окрему еклезіональну персональність, відмінну від чину священства»¹³². Таким чином, завдяки сильній вірі в Ісуса Христа та взаємній любові, яка була, є і повинна бути між священниками та мирянами, а також завдяки дії святого Духа, Церква швидко зростала і розвивалася.

Миряни через Хрещення одержують дари, якими їх наділяє і Христос. І цими дарами вони можуть послужити Церкві і світові, щоб донести Христа до

---

¹²⁹ Музичка І. *Служіння мирян*, 182.

¹³⁰ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 250.

¹³¹ Музичка І. *Служіння мирян*, 183.

¹³² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 253-254.

кожного серця. У своїй статті «Слуга Божий Митрополит Андрей і катехита» Іван Музичка показує митрополита Андрея, як зразок служіння і приклад для кожного християнина, священника, єпископа і катехита. Він пише, що всюди, де був чи їхав митрополит, завжди говорив про Ісуса Христа, про те, що став людиною, прийшов на землю, щоб привезти всіх до Неба, до вічності. Митрополит Шептицький своїми працями, листами, творами і всім життям своїм свідчив Бога¹³³.

У цитованій статті йдеться також, що служіння задля Христа можливе тільки у великій злуці з Христом, тільки у глибоких відносинах з Христом і тоді це служіння дасть великі плоди. Бо ж сам Ісус Христос говорить в Євангелії від Івана, що Він є виноградиною, а ми галузками і без Нього ми нічого доброго не можемо робити. Тому служіння вимагає глибокої духовності, про яку кожний мирянин повинен дбати і жити практикуючим духовним життям¹³⁴.

Отже, можна зробити висновок, що запорукою до плідного служіння мирян в Церкві є сильна віра, любов до Бога та ближнього та життя Словом Божим, яке повинно бути проголошене нами мирянами та проповідане пастирями у церкві. Але, щоб це все правильно функціонувало, потрібно пам'ятати, що «Церква – то велика сім'я і усі її члени є тієї самої гідності силою Хрещення, силою якого миряни є співробітниками священників і єпископів»¹³⁵.

Варто також, аналізуючи дану тему, звернути увагу на питання пасторальної праці мирян у служінні словом, яка полягає у проголошенні каригми у суспільстві, шкільному середовищі, родині та на роботі. Миряни можуть це робити у звичайному житті, свідчити і бути прикладом для інших. Бо ж «вчити когось, щоб привести його до віри є завданням кожного проповідника, а також мирянина»¹³⁶.

---

¹³³ Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехита* // patriarkhat.org.ua (23.11.2022).

¹³⁴ Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехита* // patriarkhat.org.ua (23.11.2022).

¹³⁵ Музичка І. *Служіння мирян*, 188.

¹³⁶ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 253-254.

Отець Музичка підкреслює, що тут треба розуміти, що мирське питання – то питання богословське. Конкретніше – теорія і практика мають йти в парі, богослов'я і духовність не можуть бути розділені, віра і життя не можуть стояти осторонь одна від одної як дві різні справи¹³⁷.

У 121 пункті документу «Напрямні для катехизації» теж читаємо про мирян, які живуть у світі, своїм життям сповнюють це служіння Євангелізації. «Миряни, засвідчуючи Євангеліє в різних середовищах, мають змогу по-християнськи тлумачити події життя, говорити про Христа і про християнські цінності, давати пояснення тому, що вибирають в житті»¹³⁸. І аналізуючи вище написану цитату, потрібно взяти до уваги, що «рекомендується, щоб в дієцезії була певна кількість монахів і мирян, які постійно і великодушно посвячуються катехизації, яких усі визнають, завдяки яким – в єдності зі священниками та єпископами – це дієцезіальне служіння набирає еклезіальної форми, яка йому притаманна»¹³⁹.

Отже, підсумовуючи, можемо стверджувати, що служіння є покликанням усіх християн. І оскільки Церква є Божою інституцією, то як каже отець Музичка, служіння провадить і освячує Святий Дух. Тут не має бути ніякого командування чи домінування один над одним, немає бути власної вигоди і лицемірства. «Правильне усвідомлення Таїнства Церкви, правильно на тім побудована богословська думка про мирянина і духовних осіб — це важне завдання формації всіх, цілого Божого люду¹⁴⁰». «Тому служімо один одному, служімо своєму народові... служімо Богові»¹⁴¹. І при цьому пам'ятаймо слова апостола Павла «Усе можу в Тому, Хто мене зміцнює – в Ісусі Христі» (Флп 4, 13).

---

¹³⁷ Музичка І. *Служіння мирян*, 192.

¹³⁸ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрямні для катехизації*, 110.

¹³⁹ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрямні для катехизації*, 111.

¹⁴⁰ Музичка І. *Богословіє про мирян* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

¹⁴¹ Музичка І. *Служіння мирян*, 192.

2.3 Засоби християнського навчання і виховання

2.3.1 Книга і читання як засоби навчання і виховання

Як свідчить владику Гліб Лончина отець Іван був людиною-енциклопедією. Завжди коли його щось питали, Музичка давав відповіді на всі запитання. Його кімната була завалена книгами. Бо саме з них він черпав свої знання і передавав іншим. Тому у своїх працях теж написав про важливість книги в розвитку особистості.

Музичка дуже цікаво описує зародження книги на Русі і взагалі звідки книга взялася. І найцікавіше, що завдяки Літургії з'явилася і книга. «Літургія у релігійності людини була виховником не тільки в питаннях до спасіння душі, а й... була вчителем віри і всяких християнських чеснот»¹⁴². Літургія потребувала людей, котрі вміють писати.

Одразу після хрещення народу, тобто запровадження християнства, зародилося книжне вчення. Звичайно, що письменні люди були і до запровадження християнства, але з приходом християнства була велика потреба саме цього книжного вчення.

У той час оремих шкіл ще не було. Ці школи з'явилися пізніше, коли Кирило і Методій зробили переклади літургійних книг і Святого Письма. В часи правління князя Ярослава ця книжкова наука росте. Все, що тоді писалось це - Святе Письмо і літургійні тексти¹⁴³.

Книги переписували люди духовні, деякі з них також були перекладачами та писали до книг вступне слово і закінчення. Вже у VIII столітті появляється

---

¹⁴² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 298.

¹⁴³ Музичка І. *Місце українського богословського товариства в історії української церкви і богослов'я* // dspace.nbuv.gov.ua (5.12.2022).

устав Богослужінь: Повечір'я, Вечірня, Часи, Утреня. Вже в той час була добре сформована сама Літургія¹⁴⁴.

Отже, знаючи трошки історії зародження книги на Русі, можна зробити висновок, що завдяки Літургії, на Русі появляється книжна наука, відбуваються переписування і переклади книг, зароджуються перші книгозбірні та школи. Святе Письмо, Часослов, Псалтир, були навчальними посібниками і букварем для вивчення грамоти аж до часів творчості Т. Шевченка¹⁴⁵.

Отже, проаналізувавши все вище згадане можна дійти висновку, що саме завдяки Літургії ми мали перші книги, які були збережені і до наших часів. Саме на Літургії можна побачити важливість книги Слова Божого, коли священник під час малого входу виносить Євангеліє і піднімає його догори. Також у ті давні часи з'явилося мистецтво оформлення книги, тому що книги на Літургії мали бути гарні і мали певні орнаменти. Це спостерігаємо і до сьогодні. Отець підсумовує вище сказане наступними словами, що «книга є знаряддям Літургії»¹⁴⁶.

Отець Іван Музичка у своїх працях акцентує нашу увагу на тому, що першою і важливою книгою, яку читали в ті часи було Святе Письмо. Хоча вивчаючи його творчість, проповіді, наукові статті можна побачити як глибоко він сам жив Словом Божим і всю свою творчу і життєву діяльність основував на Святому Письмі. Це й не дивно, бо ж сам апостол Павло у посланні до євреїв пише: «Адже слово Боже – живе і діяльне, гостріше від усякого двосічного меча: воно проникає аж до поділу душі й духа, суглобів і мозку кісток, судить думки і наміри серця» (Євр 4,12).

Отець Музичка дуже цікаво описує свої рефлексії щодо Святого Письма у своїй статті «Розмови про Святе Письмо». Зокрема висвітлює історію написання книг, говорить про авторів, котрі переписували книги Святого Письма, а також

---

¹⁴⁴ Музичка І. *Місце українського богословського товариства в історії української церкви і богословії* // dspace.nbuv.gov.ua (5.12.2022).

¹⁴⁵ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 302.

¹⁴⁶ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 302.

про різні історичні факти, які мали вплив на створення книги. Автори використовували різні стилі написання. «Тому в св. Письмі знайдемо мовні й стилістичні незугарності, різні недокладності, часто стрінемо великі пересади, головню в цифрах, щоб ними зробити враження на читача чи торкнути його уяву або сумління»¹⁴⁷.

Отець Іван Музичка, як і Митрополит Андрей Шептицький заохочували читати Святе Письмо кожного дня у родині і розважати над ним. Про це також читаємо у Катехизмі Католицької Церкви у 46 параграфі, що «незнання Писань є незнанням Христа» – навчає святий Єронім. І тому, щоб пізнати Христа, треба читати Святе Письмо, яке, за словами апостола Павла, «натхненне Богом і корисне, щоб навчати, докоряти, направляти, виховати у справедливості, щоб Божий чоловік був досконалий, до всякого доброго діла готовий» (2 Тм 3, 16-17)»¹⁴⁸.

Катехизм наголошує, що читання Біблії, повинно стати звичаєм сім'ї, які щоденно мають збиратися разом і розважати над Словом Божим, тим самим збагачуватись духовно та пізнавати Христа. Тому пам'ятаймо, що Святе Письмо – це «слова віри. Коли з ними читаємо св. Письмо воно перестає бути звичайною людською книгою чи твором, але є словом Божим для нас»¹⁴⁹.

Також для передання Євангелії людині, Церква використовує катехизми. Про це читаємо у 402 пункті документу “Напрявні для катехизації”, де зазначено, що катехизми пояснюють віру в доступний спосіб. Бо «кожен катехизм – це органічний, базовий синтез віри, в якому подані найважливіші події та головні правди християнського таїнства. Він є впорядкованою збіркою документів християнського Об'явлення і Традиції, проте упорядкованим з педагогічною уважністю до конкретніших ситуацій»¹⁵⁰.

---

¹⁴⁷ Музичка І. *Розмови про Святе Письмо* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

¹⁴⁸ Синод єпископів УГКЦ, *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, Львів 2012, § 46.

¹⁴⁹ Музичка І. *Розмови про Святе Письмо* // patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

¹⁵⁰ Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрявні для катехизації*, 294.

Про важливість книг у вихованні отець Музичка пише у статті «Слуга Божий митрополит Андрей і катехита». Він показує, який великий вплив на дитину мають книги. Наводить приклад ролі книги в родині Шептицьких, зокрема можемо читати, що виховною книгою в цій сім'ї була книга «Наслідування Христа» Томи Кемпійського. Мама митрополита Софія всіх своїх синів виховувала на книгах і прищепила дітям любов до книги ще в ранньому дитинстві. Музичка підкреслює, що митрополит не міг жити без книг і дуже любив їх читати. Зокрема читав багато і на різних мовах¹⁵¹.

Аналізуючи праці отця Музички на тему «Книги як засобу виховання», можемо прослідкувати ситуацію у теперішньому суспільстві. З того часу, як прийшли у життя дітей та дорослих гаджети та інші електронні пристрої, книга відійшла у минуле.

Навіть можна поглянути на ситуацію у родинах, де кожний член сім'ї має свій гаджет і можуть навіть один з одним не розмовляти. У сучасному світі є інтернет, і сучасні люди можуть всю інформацію знайти там, тому і не потребують книг. Цю проблему бачив і отець Музичка у свій час. Тільки тоді він гостро критикував телебачення, на зміну якому пізніше прийшли гаджети та інтернет¹⁵².

Отже дуже важливо розуміти, що книга має дуже велике виховне значення у формації християнина. Особливо Святе Письмо, молитовни, духовна література, праці святих Отців та інші. Тому потрібно заохочувати дітей до читання книг з самого дитинства і найголовніше бути для них прикладом: самому читати і передавати ці знання дітям.

---

¹⁵¹ Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехиза* // patriyarkhat.org.ua (23.11.2022).

¹⁵² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 302.

2.3.2 Виховне і дидактичне значення ікони

Отець Іван Музичка був глибоко освіченою людиною у різних сферах людського життя. Знався він добре і на сакральному мистецтві, і на іконографії. Проводив катехези на радіо Ватикан, де розповідав про різні ікони, їх походження як в Україні так і закордоном.

Під час свого останнього візиту до України він запропонував ректорові Львівського художнього інституту провести міжнародну конференцію, присвячену сакральному мистецтві України. На цій конференції він мав дуже цікаві наукові доповіді, які зацікавили велику кількість людей і були дуже повчальними¹⁵³. Тому варто і нам присвятити цей розділ значенню ікони у житті християнина і скористатися думками отця Музички на цю тему.

Отже, священні речі, такі як ікони, храм, книги, предмети – то видимі форми Божої правди, це видимі предмети, які творять той духовний зв'язок людини з надприродним, невидимим і завдяки Божій благодаті людина пізнає ці правди у своєму житті¹⁵⁴. Тому надзвичайно важливо мати розуміння цих всіх понять.

Перш ніж почати розглядати значення ікони у вихованні і педагогіці, варто тут написати цікаве визначення отця Музички, що ж таке ікона. За його словами «ікона – то Христос, Його Божественна Мати, Апостоли і святі, які беруть участь в Богослуженнях і таїнствах спасіння, які зображує драматично Літургія»¹⁵⁵. «...І при допомозі ікон Христос немов продовжує своє вочленення так як Його тіло скривало Його Божество»¹⁵⁶.

У Катехизмі УГКЦ «Христос – наша Пасха» сказано: «Через ікону Бог звертається до людини, виявляє її покликання і покликає її до життя з Ним. “Побачити” Бога, який з ікони з любов'ю дивиться на нас, – це великий дар

---

¹⁵³ Гречко І. *Отець Іван Музичка – вірець священника, якого нам сьогодні потрібно* // patriyarkhat.org.ua (27.11.2022).

¹⁵⁴ Музичка І. *Українське священне мистецтво і богослов'я*, 153.

¹⁵⁵ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 111.

¹⁵⁶ Музичка І. *Українське священне мистецтво і богослов'я*, 156.

Божий, явлення “неба на землі”. “Побачивши” Бога в іконі, ми стаємо здатними побачити Його в іншій людині»¹⁵⁷.

Отже через ікону нам відкривається Господь або певна подія. Ікони вміщують все, що написано в Євангелії. Ікону можуть читати різні люди і неписьменні, і не грамотні і німі. Отець Іван Музичка каже, що твір мистецтва завжди був виховним елементом у всіх народів. Часом людина взагалі може не знати Бога, але коли дивиться на ікони, то їй відкривається цей Божий світ.

Отець Музичка цікаво пише про іконостас, на якому «немовби монотонні ряди осіб, які, на перший погляд, немов би всі на один кшталт намальовані. Але глянувши на них всіх окремо, бачимо великий збір осіб, поєднаних небом-вічністю, в якому панує високе надістотне життя...»¹⁵⁸.

Людина, коли приходить до церкви, завдяки іконам, бачить Бога, Пресвятую Матір, святих, ангелів і заглиблюється у таїнство їхньої присутності і завдяки Божій благодаті пізнає невидимий, надприродний світ.

Отець Музичка зазначає, що Господь через священні предмети, зокрема ікони уділяє багато ласк, «у виді внутрішнього в душі поучення, просвічення думки, збудування духа, пробудження душі, покаяння, оздоровлення тіла, почування безпеки з Божою присутністю, скріпленням надії і інші...»¹⁵⁹.

В українській родині виховне значення ікони було присутнім у щоденному житті християн. У кожній хаті мали бути обов'язково ікони. Якщо ікони не було в родині, то це свідчило про відсутність духовного життя, пустки і не благополуччя. З іконою у сім'ї відбувалися всі найважливіші події в житті родини: народження дитинки, хрещення, благословення, вінчання, вітання гостей, переїзд в інше місце проживання, похорон та інші.

Дуже слушно отець Іван показує виховне значення ікони у статті «Українське священне мистецтво і богословія». Тут варто процитувати його

---

¹⁵⁷ Синод єпископів УГКЦ, *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, Львів 2012, § 596.

¹⁵⁸ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 111.

¹⁵⁹ Музичка І. *Українське священне мистецтво і богословія*, 157.

слова, що «ікона вчить, і недавно ще в часі нашого лихоліття в хатах саодиноким катехизмом були ікони.

Іконостас – то відкрита книга історії спасення, усі ікони в церкві-храмі – то справді небо з тими, хто до нього своїм життям увійшли»¹⁶⁰. Іконопис і релігійне мистецтво мають велику силу.

Тому, катехизми є ілюстровані, бо ілюстрації і малюнки діють на уяву дитини і та пізнає невидиме. Отець закликає, що потрібно ілюструвати молитовники і катехизми, бо це дуже корисно для пізнання як дитиною так і дорослого.

Музичка пояснює релігійне та виховне значення ікони таким чином, що ікона має специфічну символіку і надзвичайний дух, який відкриває споглядачу той інший світ людського буття. Коли ми дивимося на ікону Христа, то це не є Його портрет, бо ні один портрет не може передати всієї величі, краси, величності самого Бога. Тому так можна побачити виховне релігійне значення ікони. І звичайно в цьому нам допомагає іконописне мистецтво, яке надзвичайно гарно розвинуте в Україні¹⁶¹.

Важливе значення ікона посідає в катехизації дітей. Є так звані катехитичні образки, які полюбляють діти. Ці ікони-образки написані в дитячому стилі. Отець Іван пригадує, що він виховувався на катехитичних ілюстраціях Дюрера, Доре та інших. «Для дитячої уваги і побожності більше промовляють ікони і іконописний стиль, які переносять дитину в інший, неземний світ. У виховній праці з іконою діє також й окрема Божа благодать...За допомогою ікони в душі дитини твориться зв'язок з Богом»¹⁶².

У своїй статті «Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький та катехита» отець Музичка показує, який вплив мали твори мистецтва на життя митрополита. Батько його мав надзвичайно велику колекцію портретів, ікон, музейних пам'яток, родинних предметів предків. Митрополит через науку своєї

---

¹⁶⁰ Музичка І. *Українське священне мистецтво і богослов'я*, 164.

¹⁶¹ Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 117.

¹⁶² Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори*, 117.

матері Софії закохувався у мистецтво і навіть пробував малювати. Тому бачимо, що саме родина і її цінності мають великий вплив на виховання дитини¹⁶³.

Про цей виховний аспект ікони також написано в Катехитичному правильнику УГКЦ. «Відкриваючись на благодатний світ ікони, людина сповнюється благодаттю і переживає Бога як Світло, що просвічує всі темні закутки внутрішнього світу. Спілкування з іконою вчить людину сприймати не тільки зовнішнє, а й заглибитися до пізнання “таємниці” кожної речі, відкривати її глибше призначення. Таким чином ікона виховує зрілу людину»¹⁶⁴.

---

¹⁶³ Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехиза* // patriyarkhat.org.ua (23.11.2022).

¹⁶⁴ Катехитична комісія УГКЦ, *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів 2013, 73.

ВИСНОВОК

Працюючи над досягненням поставлених у роботі цілей, ми проаналізували життєвий шлях, діяльність і твори отця Івана Музички – душпастиря, катехита, письменника, публіциста, перекладача, доктора богослов'я. На основі цього дослідження отець Іван Музичка відкривається як людина, яка написала надзвичайно багато праць на богословську й катехитичну тематику. Цим він зробив вагомий внесок у розвиток катехитики, залишивши спадщину своїх праць у різних виданнях, зокрема «Богословія», «Патріархат», наукових збірниках та конференціях, проповідях на радіо «Ватикан», а також за кордоном – в Італії, де жив і працював до смерті.

У першому розділі ми висвітлили біографічні нариси з життя отця, основою якого у значній мірі став його власний життєпис, котрий вдалося опублікувати пані Людї Бублик у її книзі «Скромний творець історії – отець Іван Музичка». Шукаючи біографічні дані про життя й творчий шлях отця Івана Музички, нам вдалося поспілкуватися з племінницею отця Івана пані Зенею Маліновською, котра розповіла багато цікавого з життя отця і чий свідчення були використані у праці і зможуть бути корисними іншим дослідникам.

Зокрема, стало відомо, що в архівах Українського Католицького Університету в м. Рим, де проживав і працював отець Іван Музичка, залишилася його велика бібліотека. Старанням небайдужих осіб іде праця над тим, щоб книги, статті, наукові записки авторства отця Івана Музички були доставлені до України, впорядковані та видані.

Хоча отець Іван Музичка значну частину свого життя проживав за кордоном, в Італії, свідчення його близьких, друзів а також його твори вказують на його любов до України. Зокрема, професор Анатолій Колодний описує вище згадане прагнення рідної землі у вступній статті до книги «Християнство і житті особи і народу», яку так і називає «Життя Івана Музички – служіння Церкві і Україні». Багато цікавих питань і поглядів з листування професора

Колодного та Музички висвітлені у цій праці і саме завдяки професору Анатолію Колодному були видані праці отця Івана Музички тут в Україні, які послужили для висвітлення тематики праць у нашій роботі.

У другому розділі ми проаналізувати тематику праць отця Івана Музички. Зокрема у роботі були використані проповіді отця Музички, які друкувалися у журналі «Патріархат» та статті, надруковані у «Богословії». А також документи Церкви, такі як «Документи другого Ватиканського Собору», «Катехизм Католицької Церкви», «Катехизм УГКЦ Христос – наша Пасха», «Катехитичний правильник УГКЦ» і «Напрявні для катехизації», видані Папською радою сприяння новій Євангелізації.

Далі ми зосередили свою увагу на тематиці християнського виховання, яке є ключовим у царині християнської педагогіки. Розглянули родинне виховання, його основні компоненти та зробили висновок, що саме в родині виховується особистість, а інші середовища, як школа, Церква, суспільство є допоміжними складовими у формуванні та вихованні дитини. Бо батьки є найпершими виховниками, і їхнім обов'язком є дбати не тільки про тіло, волю, розум, а й про душу дитини. Отець Іван Музичка у своїх працях дає цінні поради для батьків, з яких потрібно користати і втілювати у життя. Крім того, встановили, що важливою ідеєю праць науковця-богослова є визначити роль і місце християнства в житті людини та українського народу.

Отець Іван Музичка надзвичайно цікаво пише свої праці про виховання, подаючи різні приклади зі свого особистого життя, а також найголовніше – розкриває, як цей процес пояснює Христос і як це питання висвітлене в Божому Слові. Бо саме Боже Слово і книга є основним засобом виховання християнина. Отець Іван Музичка як і Митрополит Андрей Шептицький заохочували читати Святе Письмо кожного дня у родині і розважати над ним. Це стосується звичайно як і християнського виховання дитини так і формування катехита, формація котрого побудована на Слові Божому.

Також було проаналізовано служіння мирян у Церкві, на основі чого можемо стверджувати, що усі християни є покликані до служіння. А так як Церква є створена Господом, то за словами отця Музички, служіння провадить і освячує Святий Дух, що і потрібно пам'ятати, уникаючи лицемірства, домінування і командування.

Було проаналізовано також основи, цілі, методи навчання і виховання. І так як ми собі ставили за мету обґрунтувати можливість втілення ідей отця Івана Музички у виховну сучасну катехитичну практику, то ми досягли поставлених цілей. Бо для нас як майбутніх катехитів та вчителів Музичка є прикладом катехита, який ділиться своїми поглядами, настановами, пережитим досвідом у своїх написаних працях.

На основі життя, діяльності й духовно-катехитичного доробку ми дослідили постать душпастиря, катехита, богослова, яким був отець Іван Музичка, а також виокремили й проаналізували богословські й катехитичні ідеї, принципи й методи, присутні в його творчій спадщині. Оскільки сам отець був глибоко духовною людиною, то і його праці мають на меті виховати зрілого християнина, катехита і педагога. Творчі здобутки отця є невід'ємною частиною духовної культури українського народу, а також можуть послужити сьогодні катехитам, науковцям, богословам в такий складний час відродження української державності. Таким чином, мету й завдання дослідження було досягнуто.

На завершення, потрібно зазначити, що актуальною є необхідність продовжувати дослідження й опрацювання богословсько-катехитичної спадщини отця Івана Музички, котра у значній мірі для загалу залишається невідомою. Зібрана роками багата бібліотека отця, його богословський талант та катехитична вдача може бути предметом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Біблія. *Книги Святого Письма Старого та Нового Завіту* / пер. о. Рафаїл Турконяк. Київ 2016.
2. Бублик Л. *Скромний творець історії – отець Іван Музичка. Sub alterius umbra*. Сандомир 2021.
3. Бойко Ю. *Віднайдено унікальний документ на спомин про отця Івана Музичку*. 25 лютого 2020 // Релігійний інтернет-ресурс velychlviv.com (16.08.2022).
4. II Ватиканський Собор, *Декларація про християнське виховання «Gravissimum educationis»* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): Конституції, декрети, декларації. Коментарі*, Львів 2014.
5. Гречко І. *Отець Іван Музичка – взірць священника, якого нам сьогодні потрібно* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання patriyarkhat.org.ua (27.11.2022).
6. Гудзяк Б. *Сто років тому народився отець-мітрат Іван Музичка*. 16.11.2021 // istpravda.com.ua (12.11.2022).
7. Дацько І. *Вшануймо Івана Музичку*. Березень 2016 // *Ukrainian religious studies* researchgate.net (14.07.2022).
8. Дуда Н. Катехит – відповідно підготована особа // *Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференцій*. Львів 2020, 23-25.
9. Екер Я. *Біблія для дітей. Вибір біблійних оповідань*. 1981.
10. Іван Павло II. *Апостольське поучення про катехизу в наш час «Catechesi Tradendae»*. Львів 2008.
11. Катехитична комісія УГКЦ, *Катехитичний правильник УГКЦ*, Львів 2013.
12. Колодний А. *Пішов з життя отець-професор Іван Музичка*. 24 лютого 2016 // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (27.07.2022).

13. Музичка І. *Християнство в житті особи і народу: вибрані твори* / упоряд. Колодний А. Київ 1999, 22-78.
14. Музичка І. *Послання тисячоліття* // Богословія 51 (1979) 2-28.
15. Музичка І. *Нарис про село Пуків*. Лондон 1991.
16. Музичка І. *Марічка (оповідання)*. Лондон 1987.
17. Музичка І. *Іван Франко – українському народові невідомий християнин*. 8 серпня 2018 // Міжнародний культурний портал Експеримент (25.11.2021).
18. Музичка І. *Початок української богословської науки у двадцятому столітті і Блаженніший Патріарх Йосип* // Богословія 50 (1978) 5-44.
19. Музичка І. *Вагомість мирянського руху в діяльності мирян в Україні. Доповіді виголошені на крайовій конференції УКПО*. Лондон 1996.
20. Музичка І. *Богословія на шляху обнови* // *Intrepido pastori Науковий збірник на честь Блаженнішого патріарха Йосифа в 40-ліття вступлення на галицький престіл*. Рим 1984.
21. Музичка І. *Екологія – богословське і моральне питання* // Богословія 60 (1996) 3-29.
22. Музичка І. *Українське священне мистецтво і богословія* // Богословія 57 (1993) 153-168.
23. Музичка І. *Служіння мирян* // Богословія 61-62 (1997-1998) 179-217.
24. Музичка І. *Погляд на теперішню науку катехитики* // Богословія 33(1969) 163-180.
25. Музичка І. *Сімдесят літ катехитики* // Богословія 34 (1969) 188-213.
26. Музичка І. *Слуга Божий Митрополит Андрей і катехиза* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання patriyarkhat.org.ua (23.11.2022).
27. Музичка І. *Свята Анна – мати Богородиці* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання. patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).
28. Музичка І. *Проповідь в празник Христа Чоловіколюбця* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання. patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).

29. Музичка І. *Дещо про джерела духовности* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання. patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).
- 30.Музичка І. *Розмови про Святе Письмо* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання. patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).
- 31.Музичка І. *Богословіє про мирян* // Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання. patriyarkhat.org.ua (1.12.2022).
- 32.Музичка І. *Українські катехизми 25.10.2019* // Патріарша катехитична комісія ct.ugcc.ua (23.11.2022).
- 33.Музичка І. *Місце українського богословського товариства в історії української церкви і богословії* // dspace.nbuv.gov.ua (5.12.2022).
34. Рудейко В. *«Христос посеред нас»: Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції*. Львів 2015.
35. Рогатинський лицей Гімназія ім. Володимира Великого. *Отець Іван Музичка. 100 років з дня народження, 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=L8zaY6A4Orc>* (28.07.2022).
36. Патріарша катехитична комісія УГКЦ. *Вечір пам'яті о.д-ра Івана Музички, 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kgoNwsyWURg>* (28.07.2022).
37. Папська Рада сприяння новій євангелізації. *Напрявні для катехизації*, Львів 2022.
38. Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні. Досвід, труднощі, перспективи*, Львів 2005.
39. Синод Української Греко-Католицької Церкви, *Катехизм Католицької Церкви*, Жовква 2002.
40. Синод Єпископів УГКЦ, *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*, Львів 2012.
- 41.Собейко І. *Виховання любові в сім'ї, суспільстві і в церкві* (30.12.2011) // saintjosaphat.org (5.12.2022).
- 42.Щоткіна К. *Любомир Гузар. Хочу бути людиною*, Харків 2017.